

JIJ

BESLIST

MEE

3.0

Onderzoek naar
medezeggenschap en
studentparticipatie in het mbo

JIJ BESLIST MEE 3.0

Onderzoek naar medezeggenschap en
studentparticipatie in het mbo

VOORWOORD

Door het hele jaar heen spreekt JOB studenten en studentenraden op mbo scholen over hun onderwijs. Op deze manier halen wij informatie op om vervolgens, waar nodig, aan te sporen op veranderingen in beleid. Studenten zijn immers een fantastische graadmeter voor het succes van studiebeleid, omdat zij het onderwijs beleven.

Door middel van medezeggenschap en participatie kunnen studenten hierop anticiperen met eigen vraagstukken over complexe onderwerpen zoals diversiteit, studiesucces, doorstroom. Waar we als JOB nog niet goed zicht op hadden was hoe medezeggenschap en participatie het beste georganiseerd kunnen worden zodat studenten écht inspraak hebben. Daarom hebben wij met het project 'Jij beslist mee 3.0' onderzoek gedaan naar de stand van zaken van medezeggenschap en participatie in het mbo.

Voor mij betekenen medezeggenschap en studentparticipatie de mogelijkheid om mee te denken en te zoeken naar een oplossing en soms een klein beetje tegen het systeem aanschoppen. Door het individualiseren van onze maatschappij is onze afhankelijkheid ironisch genoeg toegenomen. Er is bijna geen mens meer zelfvoorzienend. Medezeggenschap en studentparticipatie kunnen binnen een school losse individu-

bubbels met elkaar verbinden. Inzetten op een participatiecultuur binnen scholen biedt daarom kansen

Door actief studenten te betrekken bereik je als organisatie het meest. Daarom is het belangrijk om als school methoden te gebruiken die studenten aanspreken. Mijn ervaring als student, studentenraadslid en bestuurslid van JOB, is dat je dat vooral doet door informele momenten te creëren waarop studenten naar hun mening vraagt. Want niet iedereen wil zich committeren tot een studentenraad. Zo haal je op een informele manier toch nuttige informatie op die je anders niet had gehad.

Het succes van medezeggenschap zit in kleine dingen die samen maken dat we gezamenlijk positief naar ons einddoel kijken. Ik hoop dat in de toekomst elke student een inspirerende schoolomgeving heeft waardoor studenten het maximale uit hun studie kunnen halen. Door een prettige schoolomgeving wordt de student gefaciliteerd om zijn idealen na te streven. Dat is voor mij de droom van medezeggenschap!

Sem Veen
*Vicevoorzitter JOB,
portefeuillehouder medezeggenschap.*

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
INLEIDING	9
MEDEZEGGENSCHAP: EEN VLOEK OF EEN ZEGEN?	13
2.1 Het belang van medezeggenschap	13
<i>Voor studenten</i>	13
<i>Voor het onderwijs</i>	14
<i>Maatschappelijk nut</i>	15
2.2 Effectiviteit	16
2.3 Motivatie om lid te worden	18
DE INRICHTING VAN MEDEZEGGENSCHAP	21
3.1 Rol studentenraden	21
3.2 Randvoorwaarden	22
3.3 Getrapt systeem	23
3.4 Werkdruk	25
3.5 Vertegenwoordiging van de achterban	26
3.6 (Dis)continuïteit	27
3.7 Werving leden	28
3.8 Samenwerkingsverbanden	29
ONDERLINGE RELATIES IN MEDEZEGGENSCHAP	31
4.1 Het imago van medezeggenschap	31
4.2 Het bereiken van de achterban	32
4.3 De rol van begeleider van de studentenraad	33
4.4 Relatie met bestuurders	34
4.5 Communicatie	35
PARTICIPATIECULTUUR	37
5.1 Inleiding	37
5.2 De rol van de docent	38
5.3 Wat zeggen de studenten?	39
<i>Wat is studentenparticipatie volgens studenten?</i>	39
<i>Waarom voelen studenten zich niet geroepen om te participeren?</i>	39
<i>Waarom willen studenten wel meepraten?</i>	41
<i>Hoe willen studenten wel meepraten?</i>	41
<i>Waar willen studenten over praten?</i>	41
5.4 Inspirerende voorbeelden uit de praktijk	43
LITERATUUR	47

1

INLEIDING

Aanleiding

Inspraak van studenten op het mbo is de afgelopen tien jaar sterk verbeterd. Lange tijd was het niet zo vanzelfsprekend om een studentenraad te hebben op mbo-scholen. In 2010 startte JOB het project 'Jij beslist mee', waarbij tientallen studentenraden zijn opgezet. Sinds 2011 is een studentenraad wettelijk verplicht op elke school en sindsdien hebben studentenraden steeds meer rechten en verantwoordelijkheden gekregen. Er zijn succesvolle stappen gezet in het professionaliseren van medezeggenschap in het mbo. In 2015 was er een vervolgproject voor 'Jij beslist mee': versie 2.0. Dit project had als doel om zo veel mogelijk studentenraden te professionaliseren, o.a. door middel van trainingen die zijn gefocust op onderwerpen als vergaderen, onderhandelen, communicatie met de achterban en rechten van de studentenraad.

Onderzoeksmethode

In dit onderzoek zijn vijf scholen betrokken. Bij de selectie van de scholen is er gelet op een verdeling van de volgende aspecten: de grootte van de scholen, de ligging (binnen of buiten de Randstad), het type school (ROC of vakschool) en het niveau van medezeggenschap en studentparticipatie. Deze scholen zijn meerdere malen bezocht, waarbij een kwalitatieve onderzoeksmethode is gebruikt. Er is gesproken met studenten, studentenraden, studentenraadbegeleiders, docenten en bestuurders. Deze gesprekken varieerden van smalltalk en toevallige ontmoetingen tot gestructureerde interviews. Ook is er op twee scholen

Het is belangrijk dat medezeggenschap formeel is vastgelegd. Toch merkte JOB dat scholen en studentenraden nog zoekende zijn in hoe studenten nou écht inspraak kunnen hebben en hoe je dit het beste kunt organiseren. Doordat studentenraden niet optimaal gebruik maken van hun instemmings-, initiatief-, informatie- en adviesrecht gaan er kansen verloren. Zo zijn we voor dit onderzoek uitgekomen op de volgende vragen:

1. Waar heeft formele medezeggenschap behoefte aan?
2. Wat heeft studentparticipatie te bieden en hoe kan dit vormgegeven worden?

actieonderzoek uitgevoerd door in zes klassen lessen over medezeggenschap en participatie te geven. In vier van de zes klassen werd er een les per klas gegeven. De overige twee klassen kregen een reeks van drie lessen. De bedoeling van dit onderzoek is niet om scholen te beoordelen, maar om mechanismen binnen medezeggenschap helder te krijgen. Daarom is er in dit rapport gekozen voor anonimiteit van zowel alle respondenten als scholen.

Gebruik begrippen

In het studiejaar 2020 - 2021 wordt in de wet vastgelegd dat iedereen die een mbo-opleiding volgt, voortaan 'student' wordt genoemd. Momenteel wordt de term 'deelnemer' nog genoemd, in de wet en soms ook in de praktijk. Op scholen wordt vaak het woord 'leerling' gebruikt. Omdat JOB vindt dat iedereen die een opleiding volgt een 'student' is, gebruiken wij uitsluitend het woord 'student'. Wanneer studenten in dit rapport citaten over 'leer-

lingen' spreken, hebben we dat wel onveranderd gelaten.

Een ander verwarrend begrip kan het woord 'college' zijn. Mbo scholen worden vaak 'colleges' genoemd, maar ook geclusterde opleidingen worden op veel scholen 'colleges' genoemd. Wanneer het in dit rapport over 'colleges' gaat, worden daar geclusterde opleidingen mee bedoeld. Wanneer de hele school wordt bedoeld, wordt de term 'school' gebruikt.

Eindproducten 'Jij beslist mee 3.0'

De resultaten van dit onderzoek zijn verwerkt in dit rapport, en daarnaast zijn op basis van de uitkomsten de volgende drie producten ontwikkeld.

Wij vroegen honderd studenten - video's

Er wordt vaak óver studenten gesproken: om de student zelf niet uit het ook te verliezen, hebben studenten van kunstvakschool Cibap een drieluik van video's gemaakt. In deze video's werden aan honderd studenten de volgende vragen worden gesteld:

- Waarom is het voor jou belangrijk om mee te kunnen praten op school?
- Wat betekent school voor jou?
- Omschrijf jezelf in 3 woorden.

Spel voor studentenraden

Voor studentenraden is het niet altijd even makkelijk om gebruik te maken van de rechten die ze hebben. Dit komt deels doordat studenten niet altijd goed weten hoe en wanneer ze deze rechten in kunnen zetten, deels door de ongelijke machtsverhouding met het College van

Bestuur en deels doordat raden soms een gezamenlijke strategie missen. Studenten van de Technische Universiteit Delft hebben een bordspel ontwikkeld waarmee studenten over de rechten van de studentenraad leren, ook leren ze samen strategie bepalen.

Lespakket

Een voorwaarde voor gedegen medezeggenschap is een participatiecultuur. Momenteel staan medezeggenschap en participatie nog ver bij de meeste studenten vandaan. Wanneer dit het geval is, komt dat meestal doordat ze er nog niet mee in aanraking zijn gekomen op een manier die ze aanspreekt. Om studenten kennis te laten maken met medezeggenschap en participatie is er een lespakket van drie lessen ontwikkeld. Dit lespakket kan tijdens het vak Burgerschap worden gegeven. Het sluit aan op het politiek juridische domein, omdat dit domein studen-

ten onder andere laat nadenken over het vormen van een mening: heeft dat nut en wat kun je ermee? Ook maakt het studenten bewust van hun omgeving en hun positie daarin. Studentmedezeggenschap gaat over hun positie binnen school en de mogelijkheden tot invloed die zij hebben.

Meer informatie over deze producten is te vinden op www.jobmbo.nl/studentenraad-categorie/medezeggenschap

Dankwoord

Zonder de medewerking van de betrokken scholen had dit onderzoek niet tot stand kunnen komen. Op alle verschillende niveaus waren mensen bereid om ons mee te nemen in hun wereld van medezeggenschap en participatie. Meestal uit enthousiasme, af en toe om frustratie te uiten. Ieder gesprek heeft bijgedragen aan de resultaten van dit onderzoek en geholpen bij het nadenken over de toekomst van medezeggenschap en participatie.

Als sparringpartners waren Marjolein Bomhof (Oberon) en Marjolein de Jong (Young Inspiration) van grote waarde voor dit onderzoek.

De studenten van Cibap (Steyn van der Veen, Jurian Hanstede, Joke Kaptein, Mees Bertelink en Niels Jansen

en Dagmar van Ommen) en de Technische Universiteit Delft (Margriet Cox, Selma van Delft, Elias Modrakowski, Katerina Makrogamvraki en Karan Pappala) hebben niet alleen een grote bijdrage geleverd door het ontwikkelen van de video's en het spel, maar dit deden zij allen ook nog eens met een aanstekelijk enthousiasme. Rens Kortmann zijn wij dankbaar dat hij ons heeft geïntroduceerd bij het Gamelab van de Technische Universiteit Delft. Dankzij een financiële bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft JOB dit onderzoek naar medezeggenschap en participatie in het mbo kunnen uitvoeren, alsook de overige eindproducten kunnen ontwikkelen.

Leeswijzer

De afgelopen tien jaar is er met name geïnvesteerd in formele medezeggenschap. Hoofdstuk twee, drie en vier van dit rapport zijn een inventarisatie van wat deze jaren hebben opgeleverd en waar betrokkenen tegenaanlopen. Het rapport sluit af met een hoofdstuk over een bredere vorm van medezeggenschap: studentparticipatie.

Voor het gehele rapport geldt dat het zowel voorziet van tips, maar tegelijkertijd wellicht ook vragen oproept. Dit laatste is wellicht niet altijd bevredigend, maar wel de praktijk. Er zijn methoden voor medezeg-

genschap en studentparticipatie die zowel voor als nadelen hebben. En daarnaast: zoals iedere school, opleiding, klas, student, docent, leidinggevende en bestuurder anders is, vereist ook iedere situatie een andere aanpak voor medezeggenschap en participatie. In dit rapport zijn dan ook geen kant en klare antwoorden te vinden. Wel kan het dienen als handvat om de eigen situatie eens wat uitgebreider te bekijken.

Tenzij anders aangegeven, zijn de quotes in dit rapport afkomstig van mbo studenten.

2

MEDEZEGGENSCHAP:

EEN VLOEK OF

EEN ZEGEN?

2.1 HET BELANG VAN MEDEZEGGENSCHAP

Nog regelmatig wordt de vraag gesteld: heeft studentmedezeggenschap wel nut? Een legitieme vraag. Immers, er worden financiële middelen, tijd en energie ingestoken. Als medezeggenschap geen nut heeft, is dat zonde van die investering. En andersom: als medezeggenschap wel nuttig is, zonder dat we weten wat dat nut precies is, gaan er kansen verloren. Want pas als het belang van medezeggenschap helder is, kan daar bewust op ingezet worden en daarmee het effect versterkt worden. Daarom is in dit onderzoek de vraag naar het belang van medezeggenschap bij studenten neergelegd. Hier kwamen heldere antwoorden

over het belang van medezeggenschap uit. De antwoorden zijn grofweg in te delen in drie categorieën, namelijk het belang van medezeggenschap voor de individuele student, het onderwijs en de maatschappij. Hieronder worden deze lagen besproken.

Ik vind het belangrijk dat studenten ook wat te zeggen hebben binnen het onderwijs, dat hun mening gehoord wordt.

Voor studenten

Wat beweegt een student om tijd en energie in een studentenraad te steken? De antwoorden die studenten hierop geven zijn heel uiteenlopend. Sommige antwoorden zou je strategisch kunnen noemen, andere antwoorden zijn juist heel persoonlijk, sommige misschien zelfs verrassend.

62,5% van de mbo-studenten is jonger dan 18 jaar en 17,4% tussen de 18 en 22 jaar (MBO raad, 2018). Dat betekent dat een groot gedeelte van de mbo-studenten zich in de adolescentie bevindt en hun persoon-

lijkheid dus volop in ontwikkeling is. Bijna alle adolescenten gaan door perioden van onzekerheid (Crone 2009). Doordat studenten zich moeten verhouden tot studiegenoten, docenten en stagebegeleiders en -collega's worden ze doorlopend geconfronteerd met hun sterkte en zwakke punten. Studenten leren stukje bij beetje wie ze zijn, waar ze goed in zijn en wat ze (nog) niet zo goed kunnen. Studenten geven aan dat de studentenraad een goede plek is om te oefenen met vaardigheden zoals: samenwerken, vergaderen, plannen, visie ontwikkelen, presenteren, onderhandelen,

kritisch denken. Kortom, studenten leren om goed in een team te functioneren, en om assertief genoeg zijn om je eigen doelen na te streven.

Toch bekwamen studentenraadsleden zich ook in competenties die minder op extraverte kwaliteiten zijn gericht. Niet alle leden kunnen altijd tegelijk in de schijnwerpers staan, soms moet je even een stapje opzij doen voor een ander. Hierdoor wordt er geoefend met nederigheid en bescheidenheid. Een belangrijk onderdeel van de studentenraad is het vertegenwoordigen van de achterban. Hierdoor leren studenten na te denken over het 'grotere belang'. Dit vereist dat ze nadenken over vragen als: Waar hebben andere studenten behoefte aan?

Studenten geven aan dat hun beleving van school verbeterd is door hun ervaring met medezeggenschap. Door in gesprek te zijn met bijvoorbeeld het College

Je moet er wel voor zorgen dat een leerling met een goed gevoel uit zijn bed kan stappen, en kan zeggen; ja, man, ik heb er wel weer zin in.

Voor het onderwijs

Studenten begrijpen goed dat bestuurders een andere verantwoordelijkheid hebben en daardoor niet altijd dezelfde visie op het onderwijs hebben als studenten. Toch zijn studenten degenen die het onderwijs dagelijks 'ervaren', ze geven in dit onderzoek aan dat zij daarom in soms beter weten waarom iets wel of niet werkt. Het schoolgebouw, het curriculum of de communicatie kan tot in de puntjes worden uitgedacht, maar het is toch anders wanneer je zelf degene bent die gebruik maakt van het 'product' onderwijs. Zo geven studenten bijvoorbeeld regelmatig aan dat de inhoud van de lessen niet aansluit op wat er op hun stage van ze wordt verwacht. Daarnaast wordt overlap tussen verschillende vakken wordt vaak genoemd. Een concreet voorbeeld is een school waar een van de gebouwen geen koffieautomaat voor studenten

Een directeur zit er eigenlijk met een CDA houding; lekker ouderwets. Lekker terughoudend zeg maar, van; dat is nieuw, dat is eng. Zo'n gevoel krijg ik altijd.

Op elke verbetering hier op school ben ik trots. Ook al heb ik er vrijwel niks mee te maken.

van Bestuur en management van de school voelen ze minder afstand. Studenten geven aan zich hierdoor bewust te worden dat docenten en bestuurders 'gewoon mensen zijn'. Daarnaast geeft medezeggenschap studenten het gevoel dat ze serieus worden genomen en dat ze de mogelijkheid hebben invloed uit te oefenen op ongewenste situaties, hierdoor voelen ze zich meer verbonden met de school. Doordat studenten weten waarom iets op een bepaalde manier is geregeld hebben ze er begrip voor als iets niet veranderd kan worden. Hierdoor ervaren ze minder frustratie over zaken waar ze ontevreden over zijn. Medezeggenschap zorgt voor meer eigenaarschap onder studenten, waardoor studenten een prettigere ervaring van het onderwijs hebben en meer gemotiveerd zijn.

Naast het ontwikkelen van hun persoonlijke vaardigheden en vooruitgang in de beleving van school, denken studenten dat het goed op hun CV staat. Ze verwachten dat hun ervaring als lid van een studentenraad in de toekomst voordeel op zal leveren op de arbeidsmarkt.

Als er niet meer bij studenten wordt getoetst wat je aan het doen bent, dan kan je zomaar de verkeerde weg inslaan. Dat is echt het grote nut van studenten-medezeggenschap.

heeft. In datzelfde gebouw is er tijdens de pauze een tekort aan zitplekken. Dit zijn ergernissen waar studenten dagelijks mee te maken hebben, maar waar docenten en bestuurders niet tegenaan lopen omdat zij beschikking hebben tot een eigen pauzeruimte met een koffieautomaat. Daarom loont het om studenten te vragen naar hun beleving. Dat hoeft niet veel tijd te kosten, dergelijke punten komen tijdens een gesprek meestal al binnen tien minuten boven water.

Dat studenten en medewerkers aan een andere kant van het onderwijs staan is niet de enige reden dat studenten het onderwijs anders ervaren, ook de generatiekloof speelt mee. Niet tussen alle studenten en docenten, hun leidinggevenden en bestuurders is het

leeftijdverschil even groot. Zo zijn er bijvoorbeeld net zo goed jonge docenten en oudere studenten. Toch noemt een groot deel van de studentenraadsleden die aan dit onderzoek mee hebben gewerkt het verschil in leeftijd als reden waarom studenten anders tegen het onderwijs aankijken dan degenen die het onderwijs organiseren en inrichten. Studenten hebben het idee dat met name bestuurders vaak bang zijn mee te gaan

in huidige ontwikkelingen, waardoor scholen naar hun idee achterblijven. Studenten zeggen voor vooruitgang te zijn, dat ze snel ergens in willen springen en vinden dat school ook die instelling zou moeten hebben. Tegelijkertijd begrijpen ze dat het de taak van de schoolleiding is om over de lange termijn na te denken en weloverwogen beslissingen te maken, zonder al te grote risico's.

Maatschappelijk nut

Een school is een spiegel van de maatschappij. Maatschappelijke vraagstukken die in de samenleving spelen, kunnen net zo goed tussen studenten spelen. En net zoals in de maatschappij moeten studenten zich, binnen een systeem van geschreven en ongeschreven regels, verhouden tegenover anderen. Daarom zijn niet alleen de educatieve, maar ook de sociale ervaringen die studenten opdoen van grote waarde temeer omdat, zoals eerder genoemd, bijna 80% van de mbo-studenten 22 jaar of jonger is: een belangrijke levensfase wat betreft de ontwikkeling van de identiteit. Studenten geven aan dat je meedenken op school niet alleen voor jezelf doet, maar ook voor je medestudenten. Dit helpt studenten met het (verder) ontwikkelen van altruïstische kwaliteiten. Als studenten op school leren invloed uit te oefenen namens zichzelf en medestudenten, kunnen ze dat toepassen wanneer zij aan het werk zijn. Niet alleen omdat ze weten wat hun rechten en de mogelijkheden

tot medezeggenschap zijn, maar ook, zoals studenten zelf aangeven: omdat ze weten dat hun baas, net zoals de schoolleiding, 'maar een mens' is. Studenten die deze ervaring hebben, kunnen dit binnen en buiten hun werk inzetten voor zichzelf en anderen.

TIP:

- ☑ Spreek af en toe met studenten over het belang van medezeggenschap. Dit helpt iedereen die betrokken is bij medezeggenschap eraan herinneren waar jullie het voor doen. Je kunt bijvoorbeeld de volgende vragen stellen:
 - Wat levert het jou persoonlijk op dat je mee kunt praten op school?
 - Waarom vind jij het voor de school zelf belangrijk dat studenten mee kunnen praten en invloed uit kunnen oefenen?

Omdat wij studenten een andere visie hebben op de dag van vandaag en dat een directeur en het College van Bestuur best ouderwets zijn, en dus iets terughoudender op juist innovatie. En waar wij zeggen qua innovatie, volop doen, vooral blijven lekker beter, hipper worden, moderner, dan zijn zij daar terughoudender in. En dan willen wij ze een beetje motiveren door te zeggen; 'Kom op, dit is een kans!'

Het is wel in plaats van dat je je machteloos voelt denk je gewoon van: ik kan je gewoon wel even proberen er wat aan te doen. En dan hopelijk dat dat lukt en dat we kunnen kijken dat iets verbeterd wordt. Voor de hele school. Net zoals dat bijvoorbeeld hier in het gebouw, het zag er echt uit als een gevangenis. Denk die poster even weg en alles, en weinig kleur. Ja, je hebt dan van die grijze deuren, en van die groene deuren, maar er zat gewoon geen poster, niks, in deze gang in ieder geval echt vrij weinig. Dan zit je alleen maar tegen zijn grijze muur aan te kijken met een bord en je stoel, het was gewoon echt een gevangenis sfeer. Het is wel goed om dat zakelijk te houden, maar dan moet het wel vrolijk zakelijk zijn en niet gevangenis lijken. Want hier voel je je dan al gelijk opgesloten. Dan denk je van: ik moet weer naar school. Ik moet mijn leerplicht halen. En dan kom je in zo'n sfeer, het is net echt een gevangenis.

In plaats van dat ik alleen maar denk van: oh, ik moet naar school, ik moet mijn lessen halen. Nu zit ik er nog wel bij van: hé, dit gaat er fout bij school. Anders is het van: ik heb weer een kutrooster. En nu is het van: mijn rooster kan wel beter. Dus dan heb je gelijk al een iets ander zicht, in plaats van dat je alleen maar door krijgt: mijn rooster kan beter. Wat kan ik zelf kijken om mijn rooster om te laten gooien?

Toen ik hier in het begin op deze school kwam, had ik zoiets van; pffff. Ik ga liever niet dan dat ik wel kom. Maar dan kom ik in problemen met leerplicht, dus uiteindelijk moet ik wel.

Waarom vind je het fijn dat de school een goed imago heeft?

Dat je niet zoiets hebt van: oh, jij hebt op die school gezeten? Oh, dat is zo'n school. Dat kan je dan krijgen op je CV, of op een sollicitatiegesprek, dat het inderdaad een negatief natintje heeft. Maar ik ga er niet vanuit en daarom vind ik het ook best wel prettig en ook dat je zoiets hebt van, want hoe hoger het imago van de school bij studenten is, des te meer studenten er ook naartoe komen. Dus dan wordt hier het ook een stuk drukker. En dan heb je ook steeds meer mensen die zeggen: heb je ook op die school gezeten?

De mate van informeel contact die ik heb gekregen met directie of afdelingsleiders, dat je ook, dat ik gewoon even een sigaretje gaat roken en dat je met een afdelingsleider ook gewoon even je privésituatie zit te bespreken. Dat het niet alleen meer gaat om het functioneren als student zijnde, maar dat je hele leven ertoe doet. Dat hij je echt als persoon ziet.

Een tijdje terug was ik vanuit de studentendeelraad aanwezig bij wandelganggesprekken. Dan zit het managementteam en de directie van het college bij elkaar en dan mogen wij daarbij aansluiten. En toen gingen we met een pak kaarten gewoon door de gangen lopen en dan mochten de studenten een kaart trekken en daar antwoord op geven. Voor de afdelingsleiders kwam heel erg naar voren, hoe belangrijk een docent is voor een student. Hoeveel er ook geregeld is daarboven, voor een student staat er niet veel meer dan een docent. Dat je niet verder kijkt dan dat, dus hoe belangrijk een docent uiteindelijk is en hoeveel invloed en macht die heeft. Dat waren zij in dat hele proces, door toch in hele mooie plannen te zitten, waren zij dat in feite uit het oog verloren. Ik denk dat het goed is dat ze de studenten spreken en ze zien.

2.2 EFFECTIVITEIT

Ondanks dat medezeggenschap, zoals in de vorige paragraaf besproken, veel oplevert voor zowel studenten als het onderwijs, is het niet altijd makkelijk om studenten daadwerkelijk invloed uit te laten oefenen. Daarom gaat deze paragraaf in op de effectiviteit van medezeggenschap. Onderstaand citaat van een interview met de begeleider van een studentenraad laat zien waar de moeilijkheid van studenten écht mee te laten praten in zit.

Het gaat ook heel erg over zoeken naar succesfactoren en zoeken naar dingen die wat langer duren, dus zeg maar van waar kunnen we nu succes mee behalen als studentenraad. En wat loopt er en kijk ons wat goed hebben we nu gedaan. [...] Wat is dan

een succesfactor; ja dat je een ander menu krijgt in het restaurant. Maar is het dat dan, of dat 'ja' moet zeggen op dat het OER is veranderd. Daar ben ik nog wel naar op zoek, zo van, hoe beloon je zeg maar, hoe zet je studenten in hun kracht als ze wat voor de studentenraad hebben gedaan. Daar ben ik nog niet zeg maar uit.

Deze begeleider vindt het belangrijk dat studentenraden successen behalen, enerzijds om de leden 'in hun kracht' te zetten, en anderzijds om aan andere studenten te laten zien waar de studentenraad aan werkt. De begeleider vertelt dat het veranderen van een menu (in de schoolkantine) bijvoorbeeld wel haalbaar is, maar dat hij zou graag zien dat er successen met een groter effect worden behaald door de studentenraad.

Als voorbeeld van een verandering die wel een langduriger effect heeft, zoals hij het verwoordt, noemt hij het instemmen met veranderingen in de OER. Instemmen met beleid valt onder het instemmingsrecht van studentenraden dat wettelijk is vastgelegd. Als de studentenraad heeft ingestemd, en verder geen vragen bij het College van Bestuur neerlegt, heeft de school wettelijk aan haar verplichtingen wat betreft medezeggenschap voldaan. Dit is problematisch omdat studenten lang niet altijd goed weten waar ze voor tekenen, ook als ze wel uitgebreide begeleiding hebben gehad bij het lezen van de plannen, is er vaak weinig ruimte in de plannen om tegen te stemmen. Zelfs wanneer een studentenraad wel een verzoek om een bepaalde veranderingen doet, kan deze verandering op het moment dat de studentenraad aan tafel zit om te tekenen vaak niet meer worden toegepast. In zulke gevallen worden raden regelmatig overtuigd om alsnog te tekenen. Dergelijke vormen van schijnparticipatie komen niet per definitie voort uit onwil. Uit een interview met een bestuurder bleek dat zij hier eveneens mee worstelen.

Het is dus een schijnverantwoordelijkheid. Het is een schaamlap eigenlijk. Je doet alsof het geregeld is, maar het is natuurlijk niet geregeld. Het is wat anders als je een ROC hebt met economische opleidingen misschien. Bij de meeste ROC's heb je nog een trap hè, daar heb je nog deelraden en... Daar heb je een andere professionaliteit ook. Dat is bij een kleine school als de onze niet, maar die verplichting ligt op precies dezelfde manier. Ik denk ook, wat is het nou? Wij gaan het uitleggen [de hoofdlijnen van de begroting]. Wat moet je [als studentenraad] dan anders dan ja en amen knikken? Laten we nou eerlijk zijn.

Ook studentenraadsleden geven aan dat het ze niet altijd lukt om invloed uit te oefenen. Ze hebben regelmatig het gevoel dat er niet echt naar ze geluisterd wordt. Vooral grote scholen ervaren zij als logge organisaties waar het moeilijk is om veranderingen door te voeren. Toch is het de vraag of dit daadwerkelijk niet mogelijk is. Wanneer welwillende personen op plekken zitten waar beslissingen gemaakt kunnen worden, lijken veranderingen sneller te gaan, zoals onder andere blijkt uit onderstaand interview met de begeleider van een studentenraad.

Begeleider: Het kostte me een half jaar heel veel werk en slapeloze nachten, maar dan heb je uiteindelijk een raad. Vervolgens geven al die drie raden samen aan van: ja, we kunnen eigenlijk allemaal de weg naar de sportzaal niet kunnen vinden als we hier nieuw binnenkomen. Nou, twee weken later staan er allemaal van die bordjes waar de gymzaal is.

Interviewer: Wow... zo snel...

Begeleider: Ja, de directeur daarvan is trouwens ook een man die niks anders doet dan studentparticipatie. Hij doet het ook echt voor de student. Dus de sleutel van het succes is ook wel dat de organisatie erachter moet staan, want anders dan vecht je echt tegen de bierkaai...

Deels lijkt effectiviteit afhankelijk te zijn van de welwillendheid van bepaalde personen binnen de organisatie. En daarmee van de betekenis en invulling die door docenten, hun leidinggevenden, bestuurders en docenten wordt gegeven aan medezeggenschap. Als deze partijen niet dezelfde ideeën hebben over medezeggenschap wordt het vrijwel onmogelijk om succes te boeken.

Maar zelfs wanneer de wil er is en alle neuzen dezelfde kant op staan wordt medezeggenschap niet altijd als even effectief gezien. Deels komt dit doordat medezeggenschap vaak over abstracte onderwerpen gaat. Meepraten over beleid bijvoorbeeld, geeft niet altijd direct een concreet resultaat. Anderzijds worden resultaten zoals een verbeterde kantine door begeleiders en bestuurders vaak als 'triviaal' gezien. Wel of geen haakjes aan de wc-deuren lijkt misschien niet zoveel uit te maken. Maar voor studenten die dagelijks meerdere malen gebruik maken van de schoolwc's, is het een enorm verschil of zij hun jas en tas op kunnen hangen in plaats van op de vieze grond moeten leggen of tijdens hun wc bezoek op schoot moeten houden. Daarbij, als deze haakjes het gevolg van medezeggenschap zijn betekent dat, dat studenten weten dat hun stem telt.

Vorig jaar was het eerst eigenlijk meer een soort van praatgroepje. Wat gaat er allemaal fout? Dan probeerden we wel er wat mee te verzinnen, maar echt acties kwamen er nooit echt van.

Doordat onderwerpen voor medezeggenschap, door studenten vaak als abstract worden ervaren, en daarentegen onderwerpen die voor een grotere groep studenten interessant kan zijn door docenten, hun leidinggevend en bestuurders als triviaal worden gezien, lijkt het soms alsof medezeggenschap weinig wezenlijke resultaten oplevert. Dit rapport streeft er naar om handvatten te bieden om de onderwerpen van medezeggenschap dichter bij de student te brengen. Maar wellicht ook om opnieuw te kijken naar de definitie van wat gewenste resultaten zijn.

TIPS:

- ☑ **Betrek studenten vanaf het begin van het proces bij het ontwikkelen van beleid. Dit maakt studenten mede-eigenaar van het beleid.**
- ☑ **Praat met studenten over welke invloed kleine veranderingen binnen school op hen hebben. Noem hierbij specifieke voorbeelden, zodat studenten goed uit kunnen leggen wat het voor hen het verschil maakt.**

Er lopen nu al keuzevakken die hebben we niet gekozen jammer genoeg, toen kregen we uitleg daarover. Mijn vraag was zit ik nou verbonden aan deze keuzevakken? Want wat bijvoorbeeld als er een grote vraag is van studenten om bijvoorbeeld palliatieve zorg te doen, of voeding, of welke stem hebben wij in wat wij willen leren? En hij stond met z'n bek vol tanden van: 'Ja daar heb ik niet over nagedacht...' En ik zei van: 'Ja, wat nou als ik op een ander college een keuzevak tegenkom wat ik juist een goede link vind voor wat ik zou willen doen, mag ik dan daar naartoe? Dat wist hij ook niet, niet dat ze onwelwillend zijn voor deze dingen, maar alleen... Pas op het moment dat ik er mee kom gaat die vraag bij hen ook lopen. Daarom denk ik dat de student ook heel belangrijk is zijn eigen studie uiteindelijk.

Op dit moment komen we telkens wel met een bespreking bij elkaar, dan stel ik notulen op van wat er besproken is. Maar dan wordt er vooral gesproken over: wat zijn de punten die fout gaan? En hoe gaat het fout? En waarom gaat dit fout? En daar blijft het bij. Het is echt alleen de problemen worden opgenoemd. Alleen, ik ga dus heel erg proberen om de volgende bespreking, dus ook echt van: wat gaan we hieraan doen? Wat is hier de oplossing voor? Want hiermee schieten we gewoon niks op.

Als echte studentenraad zou ik het, studentenraad, weet ik veel wat, als studentenraad zou ik het meer zien van, eigenlijk is het een klein beetje een groepje pubers die een beetje aan het rellen is naar de ouders, maar er niet echt heel veel mee veranderd krijgt. Dus we proberen het wel, we doen echt heel erg ons best, maar het duurt nog echt even voordat we überhaupt echt gezien worden.

2.3 MOTIVATIE OM LID TE WORDEN

De redenen waarom studenten lid worden van een studentenraad zijn heel uiteenlopend. Zo zijn er studenten die zich vanuit persoonlijke overtuiging aansluiten. Dat zijn bijvoorbeeld de studenten die in hun onderwijs tegen bepaalde dingen aanlopen die ze willen veranderen, omdat ze er zelf last van hebben. Of omdat ze graag 'iets voor de school willen doen'. Anderen zijn actief omdat ze medestudenten willen helpen. Daarnaast kan eerdere ervaring, bijvoorbeeld bij een leerlingenraad op de middelbare school kan een motivatie zijn.

Een beloning in het vooruitzicht helpt studenten om overstag te gaan. Deze beloning kan zijn dat het goed op hun CV staat, maar gezelligheid of gratis koffie en koeken kunnen voor studenten net zo goed een motivatie zijn om lid te worden. Sommige studenten weten dat ze soms lessen kunnen missen als ze in de studentenraad zitten, dat lijkt een oppervlakkige en misschien zelfs wel onwenselijke reden, maar er valt wat voor te zeggen. Ze bedenken immers zelf een manier om hun eigen onderwijs, los van wat ze uiteindelijk willen/zullen bereiken met medezeggenschap, beter te maken. Studenten geven namelijk ook aan dat ze veel lessen

'nutteloos' vinden. En dat ze met medezeggenschap oefenen met vaardigheden (zoals samenwerken of vergaderen) die tijdens de lessen aan de orde komen. Met medezeggenschap hebben studenten echter het idee dat, bijvoorbeeld vergaderen, een direct toegepast nut heeft. En geeft het studenten een voldaan gevoel als ze hun onderwijs deels zelf in kunnen richten.

Niet alle studenten hebben zulke weloverwogen redenen om lid te worden van de studentenraad. Soms komen ze 'toevallig' bij de studentenraad terecht, bijvoorbeeld via een vriend(in). Regelmatig geven studenten aan dat ze eerst naar een informatiebijeenkomst over de studentenraad zijn geweest zodat ze voor zichzelf konden onderzoeken of het bij ze past. Die vrijblijvendheid is dus erg belangrijk.

TIP:

- ☑ Vraag aan studentenraadsleden wat hun motivatie is geweest om lid te worden en te blijven. Als school kun je medezeggenschap aan laten sluiten op die motivatie door daar op aan te sluiten. Blijkt bijvoorbeeld dat veel studenten lid worden omdat ze verwachten hun professionele vaardigheden verder te ontwikkelen dan is het misschien een goed idee om een extra cursus voor leden aan te bieden. De motivatie zal zien voor iedereen hetzelfde zijn en kan veranderen. Blijf dus goed peilen waar op dat moment de behoefte ligt.

“Dat zal altijd wel lastig blijven, om echt gemotiveerde mensen te hebben. Want dat is niet alleen onder studenten, dat is ook in het zakelijke leven. Als je aan het werk bent, ja, sommigen hebben zoiets van: ik moet mijn geld verdienen, ik moet mijn brood hebben. En anderen die hebben zoiets van: ja, ik wil me best inzetten om te kijken hoe ik mijn werk beter of makkelijker kan maken.

—
Wat was jouw motivatie om bij de studentenraad te gaan?

Omdat ik vorig jaar op andere scholen ook in de studentenraad zat. En het gewoon heel erg leuk leek. En een vriendin van mij die zat erin en die zei: hé, we zoeken nog leden. Toen was het van: ja, uiteraard. Die wist dat toevallig van mij dat ik daarin geïnteresseerd was.

—
En zat je hiervoor ook op een studentenraad, of was dat een middelbare school?

Dat was een middelbare school.

—
En toen zat je dus ook al in de studentenraad?

Ja.

En weet je nog hoe dat toen gegaan is?

Toen ik ervan hoorde had ik zoiets van: studenten medezeggenschap, gewoon iets extra's doen voor de school, waardoor je leeromgeving beter wordt, dat vind ik erg interessant en daar wil ik me graag voor inzetten. Dat is het belangrijkste.

—
Nou wat mij gemotiveerd heeft, waarom ik ja heb gezegd is omdat ik dingen zie die veranderd kunnen worden. En ik weet zelf als ik iets regel dan regel ik het goed. En dan weet ik sowieso dat het goed komt. Dus nu heb je ook zeg maar de ruimte en zeggenschap om dat ook echt daadwerkelijk te kunnen doen.

—
Ze [leden van de studentenraad] kwamen een keertje langs en toen zeiden ze: Er gaan nu een paar mensen weg, dus als je zin hebt, dan willen we er altijd wel mensen bij. En ik had zoiets van: Ja, dat lijkt me wel leuk, ik wil dat soort dingen wel een keertje meemaken en misschien staat het dan wel mooi op mijn CV, leiderschap skills, dat soort dingen.

—
Ik ben altijd wel iemand die graag meedenkt over dingen. En de uiteindelijke motivatie was; het viel onder een les die ik stom vond, je mocht weg, er waren koeken en koffie, het was wel makkelijk, zo stapte ik erin, gewoon even kijken of het iets voor me was.

3

DE INRICHTING VAN MEDEZEGGENSCHAP

3.1 ROL STUDENTENRADEN

Studentenraden vertegenwoordigen de belangen van hun medestudenten. Dankzij de rechten van de studentenraad die zijn vastgelegd in de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) kunnen studentenraden invloed uitoefenen. Hiermee zijn ze een gesprekspartner van onder andere het College van Bestuur. Toch maakt dit niet per definitie duidelijk wat de rol van studentenraden ten opzichte van het College van Bestuur is. Zijn studentenraden slechts een 'doorgeefluik', hebben ze een adviserende rol of zouden studentenraden zeggenschap moeten hebben? Momenteel is dat nog op iedere school anders.

Om als studentenraad een kritische houding tegenover het schoolbestuur aan te nemen, zijn een zekere autonomie en onafhankelijkheid nodig. De scheidingslijn tussen autonomie/ onafhankelijkheid en zelfsturend zijn is dun. In de praktijk komt het namelijk nogal eens voor dat studentenraden zelf zorgdragen voor de organisatie van hun raad. Ondanks dat deze studentenraden vaak wel een begeleider hebben, denken de studenten van deze raden zelf na over hoe ze bijvoorbeeld het beste deelraden op kunnen zetten, hoe de verkiezingen georganiseerd moeten worden of hoe ze binnen school een netwerk kunnen opbouwen. Het voordeel hiervan is dat studenten er veel van leren.

De studentenraad is als het ware de tussenschakel voor beide partijen. En dan kunnen wij gewoon van alles doorgeven, eigenlijk.

Door antwoorden op dergelijke vragen te zoeken, ontwikkelen ze vaardigheden die hun zelfredzaamheid vergroten.

Een nadeel daarentegen is dat studentenraden die zelf de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de randvoorwaarden hebben, nogal eens inhoudelijke taken uit het oog verliezen. Zo gaf een student aan dat hij het gevoel had op 'cruise control' te staan. Hiermee bedoelde hij dat ze als studentenraad van de ene naar de andere afspraak vliegen, maar eigenlijk niet weten wat de rode draad in hun werk is.

Voor studiegenoten is al helemaal niet duidelijk wat de rol van de studentenraad is. Veel studenten weten zelfs niet of hun school wel of geen studentenraad heeft. Nog minder studenten weten wat de taken van een studentenraad zijn. Als een student wel de weg naar de studentenraad heeft gevonden, kan het verwarrend

en demotiverend werken als blijkt dat de raad niets kan betekenen voor studenten met individuele klachten.

Om een medezeggenschap goed te laten functioneren, is het belangrijk om als school een duidelijk visie te hebben op de rol van de studentenraad. Ontwikkel deze daarom samen met de studentenraad. Zoals iedere school anders is, zal ieder schooljaar een ander karakter hebben. Deze visie is dan daarom niet statisch, maar kan zo nodig onderweg en met de tijd worden bijgesteld.

TIPS:

- ☑ Bedenk als school hoe je ervoor kunt zorgen dat de studentenraad verankerd is in de organisatie en wie er verantwoordelijk is voor de organisatie daarvan. Op deze manier kan de studentenraad zich richten op inhoudelijke werkzaamheden;
- ☑ Laat de studentenraad hier wel in meedenken;
- ☑ Communiceer ook naar andere studenten wat zij van de studentenraad kunnen verwachten.

Zijn er ook weleens punten die jij eigenlijk niet mee kan nemen in een vergadering, maar een student vraagt het wel van je?

Ja, als het specifiek over een docent gaat bijvoorbeeld. Ik zal nooit de naam van een docent noemen, tenzij het heel ernstig is. Wij hebben weleens iemand gehad die weleens iets tegen een student had gezegd, waarvan ik vond dat het echt niet kon. Ik ben toen naar de student toegegaan om te vragen of ik het bij de studentenraad moest aankaarten voor hem of haar.

Het is een soort van advies geven eigenlijk, en hoe we wij zijn. Ik vind dat studenten ook best mogen nadenken over beleid, en zo. Zodat uiteindelijk iedereen zijn zin heeft; dat de directeur blij kan zijn, de student, want school moet ook een beetje leuk zijn. Natuurlijk wel serieus.

Ja en dan is het aan ons wat we wel of niet vertellen in die vergaderingen. Want we kunnen wel dingen zeggen maar we weten zelf ook wel wat er wel... We weten zelf wat er haalbaar is en wat niet haalbaar is. Dus...

3.2 RANDVOORWAARDEN

In de wet is vastgelegd dat het bevoegd gezag zorg draagt 'voor de voorzieningen die de deelnemersraad voor de vervulling van zijn taak redelijkerwijs nodig heeft' (WEB artikel 8a.2.1.4). Omdat niet wettelijk is vastgesteld hoe deze voorzieningen vormgegeven dienen te worden, zijn veel scholen hier nog zoekende in. Hierdoor is er een groot verschil in hoe studentenraden worden ondersteund. Zo hebben sommige studentenraden bijvoorbeeld een eigen ruimte tot hun beschikking, krijgen ze een vergoeding van een paar honderd euro per maand en een laptop en mogen op eigen inzicht lessen missen. Andere raden hebben iedere week moeite om een overlegruimte te regelen, krijgen een lage vergoeding en worden in tijd niet of

Daar [dat andere scholen een hogere vergoeding krijgen] gaat het ons helemaal niet om. Het zou wel lekker zijn, maar het gaat er meer om dat we in ieder geval wel meer waardering krijgen in geld.

nauwelijks gecompenseerd. Naar aanleiding van het eerste gedeelte van dit onderzoek heeft JOB een lijst met minimale randvoorwaarden opgesteld (zie bijlage). Deze lijst gaat in op de randvoorwaarden: draagvlak, begeleiding, compensatie in tijd, financiële compensatie, materiële ondersteuning en budget voor organisatie en training.

Bij ons is bijvoorbeeld rechten een belangrijk vak dat wil ik dan niet missen.

Bestuurders geven weleens aan dat ze het lastig vinden om aan bepaalde randvoorwaarden te vol-

doen, omdat de situatie op hun school anders is. Wanneer een school bijvoorbeeld niet met studiepunten werkt, is het lastig om studenten daarmee te compenseren voor hun werk als studentenraadslid. Wellicht is het dan bijvoorbeeld wel mogelijk om studenten een gedeeltelijke vrijstelling voor het vak Burgerschap te geven. Net zoals medezeggenschap in het algemeen, is de facilitering van studentenraden maatwerk. Iedere studentenraad heeft andere voorzieningen nodig om goed te functioneren. Individuele studentenraadsliden willen over het algemeen vooral tegemoet gekomen worden op punten die het voor hen lastig maken om hun werkzaam-

heden voor de studentenraad met hun opleiding te combineren.

TIPS:

- ☑ Studenten weten heel goed wat ze als raad nodig hebben om goed te kunnen functioneren, maak daar gebruik van: bespreek de facilitering met de studentenraad.
- ☑ Gebruik hierbij het document randvoorwaarden als uitgangspunt.

Het enige waar ik nog echt een probleem mee heb is dat we geen vaste ruimte hebben om te vergaderen. Het is altijd nog heel erg zoeken en doen whatever. Dus het zal fijn zijn als er echt een op maandag een kamer wordt vrijgehouden. Al is het maar een kleine kamer, we zijn ook niet echt een hele grote raad. Als er gewoon op maandagmiddag een kamer vrijgehouden zou worden voor ons zou dat al fijn zijn, dan hoeven we niet de hele tijd van hiernaar daar te stuiten om ergens iets te vinden.

Wat vind je het belang van een vergoeding?

Het motiveert toch wel iets meer, je wordt meer gewaardeerd, ook omdat je dan het geld op je rekening krijgt en dan zie je: hier doe ik het ook wel een beetje voor. Je doet het natuurlijk voor de studenten, maar voor mij zou dat wel fijner zijn om ook gecompenseerd te worden in vakken. Bijvoorbeeld burgerschap, dat je dan bepaalde verslagen niet hoeft te schrijven, omdat je de notulen hebt gemaakt.

Nou ja het weet je, ons rooster is wel veranderd want vorige periode was het gewoon: wij zaten echt van half 9 tot 6 op school en wij moeten dan om half 4 weg om bij die cursus aanwezig te kunnen zijn. En heel veel docenten vinden dat zwaar vervelend. Omdat we dan middenin een les opstappen. En daar is niet altijd evenveel begrip voor. Dat is soms wel vervelend is hoor want dan moet je in discussies. Je moet dan uit gaan leggen waarom je weg moet. Terwijl het al lang besproken is iedere docent is ervan op de hoogte. En dan ga je nog moeilijk doen.

3.3 GETRAPT SYSTEEM

Steeds meer (met name grote) scholen passen een getrappt systeem voor medezeggenschap toe. Een getrappt systeem bestaat uit een centrale studentenraad en deelraden. Meestal is er per college (opleidingsrichting) of per locatie een deelraad. Sommige scholen hebben daarnaast nog klassenvertegenwoordigers, zij halen informatie op uit hun klas die ze vervolgens worden besproken op de vergaderingen met de deelraad. Afgevaardigden van de deelraden bespreken dit vervolgens weer tijdens een overleg met de centrale studentenraad.

Studenten van scholen met een getrappt systeem geven aan dat ze, dankzij de deelraden en klassenvertegenwoordigers, informatie te horen krijgen die ze anders

Maar kijk, wij hebben dezelfde opleiding, maar hij wist dingen die ik niet wist, die in de opleiding spelen. Op dat moment is het raar dat je dat niet van elkaar weet.

zouden missen. Een getrappt systeem zorgt dus voor een gedegener contact met de achterban. Door met studenten van andere opleidingen te praten merken ze dat daar andere dingen spelen dan op hun eigen opleiding. Studenten vinden het heel belangrijk dat ze weten wat er op andere colleges speelt. Verschillende colleges hebben verschillende identiteiten; de docent- en studentpopulatie van bijvoorbeeld een college gericht op welzijn verschilt enorm met die van een ICT college. De deelraden kunnen inspelen op de specifieke wensen en behoeften die horen bij hun college.

Wanneer een school alleen een centrale studentenraad heeft, komen alle taken met betrekking tot medezeggenschap direct op de schouders van een klein aantal studenten terecht. De aanwezigheid van deelraden verdeelt de werkdruk. Daarnaast komt er een duidelijke scheiding in het soort taken. Waar deelraden zich richten op collegespecifieke onderwerpen, kan de centrale studentenraad zich focussen op schooloverstijgende thema's. Doordat in een getrappt systeem er meer studenten actief zijn in medezeggenschap, kunnen studenten kiezen hoeveel ze willen investeren. Er zijn functies die behoorlijk veel tijd kosten, aan andere functies zijn studenten maar een paar uur per maand aan kwijt.

Zowel scholen met, als scholen zonder getrappt systeem streven vaak naar 1 of 2 studenten uit ieder college in de (centrale) studentenraad. Met name op grote scholen lukt dat lang niet altijd. Daarnaast kunnen de studentenraden daar erg groot van worden. Op een school met deelraden is toch ieder college vertegenwoordigd. Desalniettemin is een getrappt systeem niet zaligmakend. Een deelraad is nog steeds een klein clubje studenten dat voor een groep van honderden tot duizenden medestudenten spreekt. Door klassenvertegenwoordigers aan te stellen, komt er meer informatie uit de klassen. Al geven klassenvertegenwoordigers aan dat zij niet altijd respons krijgen van hun klasgenoten. De klassen weten niet altijd goed wat klassenvertegenwoordigers kunnen betekenen. Daarom is het belangrijk om klassenvertegenwoordigers

Je kunt [via de deelraden] ook horen wat er intern speelt, en dat kun je in de centrale studentenraad vertellen. Dan hoef je niet meer te praten namens jezelf.

gers hier goed in te begeleiden, zodat zij weten hoe zij zo effectief mogelijk informatie op kunnen halen uit hun klas.

Niet alleen goede begeleiding van klassenvertegenwoordigers is belangrijk. Een getrappt systeem vraagt naast een begeleider voor de centrale studentenraad om begeleiders voor de deelraden. Waar de begeleider van de centrale studentenraad onder andere een schakel is tussen de centrale studentenraad en het College van Bestuur, kunnen begeleiders van deelraden juist weer een rol spelen in het contact met bijvoorbeeld locatiedirecteuren.

Veel grote en middelgrote scholen die nog niet met een getrappt systeem werken, onderzoeken hoe ze dit kunnen organiseren op school.

Kortom, een getrappt systeem biedt veel voordelen. Om als centrale studentenraad op een middelgrote tot grote school je achterban goed te kunnen vertegenwoordigen is een systeem waarin op verschillende lagen in de school medezeggenschap verankerd is een vereiste. Maar het is niet voldoende, voor gedegen medezeggenschap zijn meer vormen van medezeggenschap nodig. Hier wordt verder op ingegaan in hoofdstuk 4.

TIPS:

- ☑ Een getrappt systeem vereist een gedegen organisatie. Investeer hierin door een medewerker voldoende uren toe te kennen.
- ☑ Zorg dat voor iedereen duidelijk is waar welke verantwoordelijkheden liggen.

Precies, en gebruik juist de deelraad ervoor [om informatie op te vragen bij andere studenten], want dat is juist een goeie gelegenheid. Een deelraad kan juist beter inzoomen bij de studenten, en die kunnen ook weer beter terecht komen bij de deelraden. Zodat de deelraden het weer zo door kunnen geven. En zo verder en verder. Dat is ook efficiënter en handiger.

3.4 WERKDruk

De ene student beleeft de werkdruk die bij het lid zijn van een studentenraad komt kijken anders dan de andere student. Sommige studentenraadsleden geven aan dat ze nauwelijks extra werkdruk ervaren. Anderen zeggen het toch wel wat veel te vinden. Dit hangt uiteraard ook af van de positie die de student binnen de raad heeft, en hoeveel tijd en energie diegene er zelf besluit in te steken. Studentenraadsleden besteden ongeveer tussen de twee en veertien uur aan de studentenraad. Sommige studenten willen wel graag iets voor school doen, maar willen wel tijd overhouden voor: vrienden, hobby's, niks doen etc. Andere studenten werken graag hard, en vinden het lekker om bezig te zijn. Zij geven aan het eigenlijk niets te vinden als ze een avond thuis zitten.

Dat verschilt per persoon, want ik ben bereid om hard te werken. Dus dat vind ik niet erg. Het valt op zich wel mee. Je moet wel af en toe wat dingen doen voorbereiden, vergaderingen, cursus volgen dat soort dingen.

Gedeeltelijk kunnen studenten dus zelf bepalen hoeveel tijd ze in de studentenraad steken. Toch worden leden van een school met alleen een centrale studentenraad snel overvraagd. Dit komt doordat het vaak de enige of een van de weinige vormen van medezeggenschap en studentparticipatie is. Niet alleen hebben ze inhoudelijke taken, maar ze houden ze zich daarnaast vaak bezig met het proces (bijvoorbeeld: hoe bouwen we een netwerk op binnen school?) en worden ze door het College van Bestuur en afdelingsdirecteuren gevraagd aanwezig te zijn bij onder andere openingen en borrels.

Bij een getrappt systeem, daarentegen, wordt de druk meer verdeeld. Enerzijds omdat de taken verdeeld kunnen worden. De centrale studentenraad richt zich dan op schoolbrede zaken, terwijl de deelraad zich buigt over locatie of collegespecifieke onderwerpen. Anderzijds doordat studenten weten dat er altijd andere leden zijn die een vergadering of bijeenkomst

bij komen wonen. Daardoor voelen ze dat ze zelf de afweging kunnen maken of het wel of niet nodig is om een les te missen.

Naast de die bij de studentenraad horen kunnen trainingen die leden aangeboden krijgen en het bijwonen van activiteiten op uitnodiging van bijvoorbeeld het College van Bestuur veel tijd vergen. Studentenraadsleden nemen hun taken over het algemeen heel serieus en voelen vaak de verantwoordelijkheid om bij alle activiteiten van de raad aanwezig te zijn. Hierdoor kunnen ze zich soms schuldig voelen als dat niet lukt. Studenten waarvan hun begeleider of College van Bestuur heeft benadrukt dat 'school voorgaat', gebruiken dit als argument om bepaalde activiteiten van de studentenraad niet bij te hoeven wonen. Dat geeft aan dat het voor studenten belangrijk kan zijn om vanuit school de bevestiging te krijgen dat studenten hier hun eigen afwegingen in mogen maken. Over het algemeen kunnen studenten dat goed zelf.

Studenten zien dat niet alle activiteiten van de studentenraad even belangrijk zijn. Als studenten lessen missen zorgen ze er over het algemeen voor dat ze van medestudenten de benodigde informatie krijgen. Studenten willen voorkomen dat hun school eronder komt te lijden. Daarom missen ze liever geen belangrijke lessen, ook niet als ze officieel wel aanwezig staan die les. Ze beseffen namelijk dat officieel aanwezig zijn niet betekent dat ze geen stof missen.

TIPS:

- ☑ Studenten kunnen vaak goed inschatten welke activiteiten van de studentenraad hun schoolwerk in de weg gaan zitten: zorg ervoor dat studenten de ruimte hebben om te kiezen.
- ☑ Vertel studenten dat school voor gaat en ze zich dus niet schuldig hoeven te voelen als ze ergens niet bij kunnen zijn.
- ☑ Zorg voor verschillende opties wat betreft hoeveel tijd studenten erin moeten steken. Vrijblijvendheid vinden studenten over het algemeen prettiger.

Een paar weken geleden waren wij in Overvecht, dat is wel onder lestijd. Dan krijgen wij een mailtje dat er weer een dag wordt georganiseerd. Ik heb hier niet altijd tijd voor, anders mis ik veel te veel lessen. Docenten gaan hier na een tijdje ook wat van zeggen. Mijn uren worden wel doorgemeld, maar de informatie die ik tijdens de les krijg, mis ik dan wel.

Ik denk dat ik er wel het meest aan werk van de hele studentenraad. Omdat ik de notulist ben en de notulen opstel. En dan heb je nog de voorzitter die dan de afspraken samen met de vicevoorzitter, dat ik dan ook weer ben, en de begeleider plant.

Nou ik heb vanavond of vanmiddag heb ik dan weer een cursus. Ik kan er simpelweg niet heen, omdat ik met projecten zit vanuit school zelf qua huiswerk. Dat ik het niet ga redden. Morgen heb ik een deadline. En ik moet dan wel even wat gaan doen. En als ik dan ervoor kies om dan naar de cursus te gaan dan weet ik van mezelf dat ik 's avonds weinig doe. Snap je wat ik bedoel? Dan moet je soms ook een streep trekken onder wat je wel en niet doet. Maar daar is begrip voor hoor dan. Dus ze zeggen school gaat sowieso voor. Dus...

Om eerlijk te zijn ik vind het nu wel iets te druk voor mij worden. Maar ik ben ook notulist van twee raden. Ik ben nu ook op stage ben en ik heb nog schoolingen. Het is iets teveel geworden maar ik wil nu het notuleren van een van die twee raden aan iemand overdragen.

3.5 VERTEGENWOORDIGING VAN DE ACHTERBAN

Studentenraden zien zichzelf over het algemeen niet als een goede afspiegeling van hun achterban en dit ervaren ze als een probleem. Studenten vinden het ongemakkelijk dat ze niet weten wat er bij de achterban speelt, maar wel namens hen spreken.

Deelraden zijn een goede manier om in ieder geval informatie uit ieder college te krijgen. Op scholen zonder deelraden en klassenvertegenwoordigers wordt er vaak via informatie verzameld. Het nadeel hiervan is dat ze op deze manier alleen de studenten bereiken waar ze zelf al contact mee hebben. Dit kan alsnog een vertekend beeld geven van wat 'de' student wil.

Wanneer studentenraadsleden het over een goede vertegenwoordiging hebben, bedoelen ze met name dat alle colleges vertegenwoordigd zijn. In veel mindere mate denken ze erover na of studenten van niveau 1 en 2, deeltijdstudenten, studenten uit de LGBTQ+ community, studenten met een migratieachtergrond of studenten met een beperking goed vertegenwoordigd zijn. Wel geven leden aan dat ze het belangrijk vinden dat studenten uit ieder leerjaar vertegenwoordigd zijn.

Op mijn afdeling heb ik met mijn klas goede contacten, en dan vraag ik altijd aan hun van; mocht er iets zijn, mocht je ideeën hebben, ik sta altijd open om erover in gesprek te gaan.

Studenten geven aan dat de meeste studenten op hun school tegen dezelfde punten aanlopen. Dat kwam ook tijdens het veldwerk van dit onderzoek naar voren. Docenten weten vaak al van tevoren welke verbeterpunten studenten zullen aandragen. Ook in verschillende klassen kwamen vaak dezelfde punten terug. Toch is dit geen reden om niet zorg te dragen voor een goede vertegenwoordiging van de achterban: medezeggenschap gaat er namelijk niet alleen om dat alles goed georganiseerd is. Studenten moeten weten dat ze gehoord worden, dat hun mening ertoe doet en weten dat ze ergens terecht kunnen met hun ideeën en verbeterpunten.

Hoe collectief wil je het hebben? Wil je echt dit groepje horen, of die hele organisatie, als we spreken? Kijk, je kan pas een organisatie aanspreken als een iemand van die twaalf colleges hier daadwerkelijk aan tafel zat. Maar dat is niet zo. Twee doen hier juridisch, facilitair, pedagogisch, handel, commercie. En dan kan ik niet beslissen over brood en banket. Want hoe zit dat nou? Ik kan niet oordelen over beauty en fashion, want als het gaat over extensions, of wat dan ook...

Ik krijg zelf best wel veel mee wat verbeterd kan worden en nu vooral met de campusraad weet ik het nog beter. Dat probeer ik hier ook nog aan te geven: mocht je nog punten hebben die besproken kunnen worden, wat echt een groot probleem is, dan wil ik er wel in de vergadering met de centrale studenteraad wel over praten of dat verholpen kan worden.

3.6 (DIS)CONTINUÏTEIT

Een van de zwakke punten van medezeggenschap die regelmatig als eerste wordt genoemd is discontinuïteit. Studentenraden kennen een hoog verloop. Dit komt doordat studenten meestal pas in het tweede jaar lid worden van de studentenraad en de meeste opleidingen twee tot drie jaar duren. Vaak is het derde jaar een stagejaar, waarin studenten een groot gedeelte niet op school zijn. Studenten deel uit laten maken van een studentenraad is logistiek dan lastiger te organiseren. Daarbij voelen studenten zich tijdens hun stage vaak minder verbonden met school. Voor studenten die in het buitenland stagelopen geldt dat nog sterker.

Is discontinuïteit wel echt een probleem? Aan de ene kant wel, het komt nu regelmatig voor dat een school het ene jaar een actieve studentenraad heeft, maar het jaar daarna alles weer opnieuw op moet bouwen omdat alle leden zijn afgestudeerd of stoppen vanwege hun stage. Hierdoor wordt het wiel steeds opnieuw uitgevonden. De relatie tussen de studentenraadsleden, de relatie met de begeleider, het College van Bestuur en andere contactpersonen (bijvoorbeeld de PR afdeling) moet steeds opnieuw worden opgebouwd. En als er niet goed gedocumenteerd wordt, nemen leden die de raad verlaten kennis mee: deze kennis gaat hiermee verloren. Een vaak gehoorde klacht is daarom dat studentenraden vanwege de discontinuïteit steeds dezelfde vragen stellen.

Toch heeft discontinuïteit voordelen. Dat studentenraden dezelfde vragen opnieuw blijven stellen, betekent dat school steeds verantwoording over bepaalde keuzes af moet leggen. Hierdoor is niets vanzelfsprekend. Bestuurders worden daardoor keer op keer ge-

confronteerd met de (on)logica binnen de school. Een ander voordeel is dat de kans dat de studentenraad in een sleur komt, of dat onderlinge irritaties het karakter van de raad gaan bepalen, veel kleiner is.

Op sommige scholen kunnen eerstejaarsstudenten die misschien nog niet toe zijn aan een volledig lidmaatschap, wel al meelopen met de studentenraad, zo doen ze alvast ervaring op. Sommige scholen proberen studentenraad deels te laten bestaan uit studenten die voor het eerste jaar lid zijn en deels uit studenten die al een jaar ervaring hebben. De overlap die hierdoor ontstaat voorkomt dat de raad in een keer geen leden meer heeft.

Een hoog verloop van studentenraadsleden wil niet zeggen dat raden geen inhoudelijke continuïteit kunnen hebben. In onderstaand citaat legt een begeleider van een studentenraad uit hoe hij inhoudelijke continuïteit heeft gerealiseerd.

[...] een soort jaarlijkse cyclus van onze speerpunten. Die kun je aan het begin van het schooljaar vaststellen. Die kun je ook vaststellen met de andere raden. Je kunt ook zeggen van: goh dit schooljaar vinden we duurzaamheid belangrijk, maar we vinden het ook belangrijk dat we straks niet meer roken op het schoolplein, wat gaan we daaraan doen? Dat is iets waar de ouderraad en de ondernemingsraad en de studentenraad wat van vinden. Je kan het heel erg clusteren in plaats van dat we ons laten leiden door de waan van de dag. [...] Maar daarom, als je met de studenten afspreekt wat je gaat doen, welke grote thema's, dan ver-

bind je ook de verslaglegging aan elkaar en ook de rollen, snap je? En volgend jaar komt het weer terug ook al zit iemand er niet meer in, dan moet hij het wel overdragen naar degene die er volgend jaar over gaat. Dat er een grotere lijn ontstaat. Nu ontstaat die lijn niet omdat we ons heel erg bezig houden met de waan van de dag.

Op deze school is ervoor gekozen iedere tien weken aan een bepaald thema te werken. De thema's komen ieder jaar in dezelfde periode terug. De verslaglegging draagt zorg voor een stuk inhoudelijke continuïteit. Omdat in de meeste gevallen begeleiders wel een constante factor zijn, kunnen zij een belangrijke rol spelen in de continuïteit van studentenraden. Als medezeggenschap een soort apparaat is dat door-

loopt, kunnen studenten daarbij aansluiten en hoeft discontinuïteit geen zwak punt van medezeggenschap te zijn.

TIPS:

- ☑ Tijdens stagejaren is het juist ook belangrijk om ze bij de raad te hebben. Dit kan ook van afstand, bijvoorbeeld door gebruik te maken van online media.
- ☑ Dit geldt ook voor buitenlandse stages, die studenten zou je een 'buitenland' portefeuille kunnen geven.

3.7 WERVING LEDEN

Iedereen die betrokken is (geweest) bij een studentenraad herkent waarschijnlijk dat het een ware uitdaging kan zijn om voldoende studenten te enthousiasmeren om zich aan te melden als kandidaat. Idealiter stellen meer studenten dan nodig zich kandidaat en is er een hoge opkomst bij de verkiezingen. De realiteit is dat het meestal hard zoeken is naar kandidaten en dat er maximaal door een paar procent van de studenten wordt gestemd. De oorzaak hiervan is voor de hand liggend: de meeste studenten weten niet of hun school een studenten-

raad heeft of wat een studentenraad precies doet. Als studenten wel weten wat een studentenraad doet voelen ze zich vaak ook niet geroepen lid te worden omdat het te ver van hen af staat. Onderstaand citaat uit een interview met een studentenraadslid laat zien dat zelfs studenten die al actief zijn in medezeggenschap er niet altijd van op de hoogte zijn dat ze zich op kunnen geven voor de raad.

—
Laatst sprak ik ook weer een student die ik dan weer ken via dat excellentieprogramma. Hij zat

TIPS:

- ☑ Laat de communicatie afdeling meedenken over de communicatie rondom de verkiezingen.
- ☑ Richt de communicatie op redenen waarom studenten gemotiveerd zouden raken om zich aan te melden, bijvoorbeeld:
 - De school verbeteren
 - Iets voor studiegenoten doen
 - CV
 - Gezelligheid
 - Studiepunten
 - Deels zelf je schoolprogramma inrichten
 - Iets extra's doen
- ☑ Laat de communicatie aansluiten op de student. Geef studenten de mogelijkheid om eerst te 'proeven' van medezeggenschap. Bijvoorbeeld door:
 - Een introductiebijeenkomst
 - Een periode meelopen voordat ze volwaardig lid worden
 - Studenten de mogelijkheid te geven losse taken uit te voeren voor de studentenraad.
- ☑ Maak als school gebruik van de vaardigheid van studenten om goede kandidaten te herkennen en aanspreken. Wijs leden er een aantal maanden van te voren op dat de verkiezingen eraan komen. En vraag ze bewust na te denken over geschikte kandidaten. Spoor ze aan deze studiegenoten aan te spreken.

dus ook blijkbaar op deze opleiding, hij had ook nog nooit van de studentenraad gehoord en hij had ook geen idee dat hij zichzelf daarvoor kon opgeven. Maar hij is nu al een hele gemotiveerde klassenvertegenwoordiger. En hij merkt nu al heel veel dingen die eigenlijk in de klas spelen. En daar heeft hij eigenlijk al kleine verslagjes voor klaarliggen. Mocht er wat zijn, dan kon hij dat zo meegeven. Toen ik hem even in de trein sprak, wist hij ook al te vertellen wat voor problemen hij in zijn klas heeft. Dus dat zou een hele goeie zijn voor in de studentenraad. Ik ga nu ook heel erg mijn best doen om die erin te krijgen.

De jongen die hier beschreven wordt, lijkt inderdaad een goede kandidaat voor de studentenraad: hij is al actief als klassenvertegenwoordiger en heeft zelfs observaties op papier gezet. Toch wist hij niet van het bestaan van de studentenraad op zijn school. Op deze manier komt de informatie die deze student heeft verzameld niet op een hoger niveau. De student uit dit citaat gebruikt een informele van werven. Dit is een methode die studenten vaak toepassen. Het werven van leden gaat in de meeste gevallen viavia, studenten herkennen goede kandidaten en ondernemen actie om hen bij de raad te krijgen. Zoals we eerder zagen (zie: paragraaf 2.3. Motivatie om lid te worden) komen studenten inderdaad regelmatig via studiegenoten bij de studentenraad terecht.

Voordat ik ze kende had ik meegedaan met een traject hier in Amsterdam en zij waren ook toevallig op dezelfde school op dezelfde campus als waar ik vandaan kwam. Tijdens dat traject ben ik erachter gekomen hoe zij zijn en zij weten hoe ik ben en ik dacht: dat zijn best wel mensen die geschikt kunnen zijn voor een campusraad, dus ik had ze gewoon benaderd van: ‘Lijkt het je leuk?’ Toen heb ik ze meegevraagd om met de centrale studentenraad even te praten en nu hebben we met hen een vergadering achter de rug.

3.8 SAMENWERKINGSVERBANDEN

Tussen nu en 2040 wordt er een demografische krimp van 7% verwacht van mensen in de leeftijd tot en met 20 jaar. (De staat van het onderwijs 2015/2016). Deze krimp zal een daling van het aantal mbo-studenten met zich meebrengen. De verwachting is dat steeds meer mbo scholen samen moet gaan werken om de krimp op te vangen. Een dergelijke samenwerking heeft zowel invloed op de medezeggenschap van het samenwerkingsverband als van de betrokken scholen als op dat van de betrokken scholen. In dit onderzoek is één samenwerkingsverband betrokken. Op deze school is er geen centrale studentenraad opgericht. Momenteel is dat nog geen wettelijk vereiste voor een samenwerkingsverband, omdat er bij de oprichting van een samenwerkingsverband veel geregeld moet worden, heeft studentmedezeggenschap geen prioriteit gekregen. Deels is de oorzaak hiervan dat het geen wettelijke verplichting is, daarnaast zegt het

iets over het belang dat aan medezeggenschap wordt gehecht.

Wat gebeurt er als een samenwerkingsverband geen eigen studentenraad heeft? In dit geval zijn de studentenraden van de twee oorspronkelijke scholen gevraagd om te tekenen voor de stukken waar een handtekening van de studentenraad voor nodig is. Deze studentenraden hebben allebei echter aangegeven dat ze zich niet verbonden voelen met het samenwerkingsverband. Zij zien het samenwerkingsverband echt als een andere school en vinden daarom dat ze niet zouden hoeven tekenen en dat het samenwerkingsverband een eigen studentenraad nodig heeft. Toch hebben beide studentenraden wel meegewerkt. En geven ze aan dat ze een eventuele samenwerking op bepaalde punten tussen de drie studentenraden wel voor zich zien.

4

ONDERLINGE RELATIES

IN MEDEZEGGENSCHAP

4.1 HET IMAGO VAN MEDEZEGGENSCHAP

Over het algemeen zijn de meeste studenten weinig geïnteresseerd in medezeggenschap, het heeft een 'stoffig' imago en wordt vooral geassocieerd met veel praten en weinig doen. In de praktijk klopt dat misschien ook wel, medezeggenschap gaat vaak over abstracte zaken zoals de hoofdlijnen van de begroting of de kwaliteitsagenda. Zelfs voor studenten die zich in een studentenraad bezighouden met abstracte zaken is het soms lastig om een beeld te vormen van wat dat beleid precies inhoudt. Op sommige scholen krijgen studentenraadsleden door hun begeleider of een expert van binnen of buiten de organisatie uitleg over abstracte zaken. Dit helpt hen om beter mee te kunnen praten.

Voor studenten die geen uitleg hebben gehad over beleidsplannen is het al helemaal een ver-van-mijn-bed-show. Zij zijn niet bekend met de termen die in die stukken gebruikt worden en weten niet welke gevolgen het beleid op hun dagelijks leven op school kan hebben.

Studentenraadsleden geven aan dat ze het imago-probleem van medezeggenschap heel problematisch vinden. Doordat hun medestudenten weinig belangstelling hebben in wat de studentenraad doet, zijn hun studiegenoten minder snel geneigd zijn informatie te delen waar de raad mee aan de slag zouden kunnen. Hierdoor is het moeilijk voor studentenraden om hun achterban goed te vertegenwoordigen.

TIPS:

- ☑ Studenten geven aan dat het werkt om interessante evenementen of projecten te organiseren.
- ☑ Onderzoek wat de huidige interesses en belangen van studenten zijn. Link dat aan projecten over medezeggenschap.
- ☑ Toch is het imago-probleem van medezeggenschap is zo groot dat er geen 'short-cut' voor is. Om hier iets aan te veranderen is er een uitgebreidere aanpak nodig. Hier wordt verder op ingegaan in hoofdstuk 4.

“Dat de studentenraad saai is. Dat zeggen ze niet letterlijk, maar zij geven wel aan dat ze het nooit gaan doen. Hun argument is dan: Daar gaat teveel vrije tijd inzitten. Terwijl als ik vraag of dat zij willen helpen met het controleren van de boekenlijst, iedereen ja zegt.

Hoe denk je studenten die geen klassenvertegenwoordiger zijn of niet in de studentenraad zitten, over de studentenraad denken?

Veel gelul. En weinig daden denk ik. Althans dat merk ik veel in onze klas, want wij hebben best wel wij zijn best wel vaak weg. Naar cursus, Den Haag gaan we dan binnenkort heen. Politiek, wij skippen zij noemen het dan skippen van de les, en waarom wij wel en waarom zij niet. Ja kunnen wij ook niets aan doen. Daar wordt tegen ons zo van moet je daar zijn, en kom op tijd.

4.2 HET BEREIKEN VAN DE ACHTERBAN

Ik wist eerst ook niet dat er een studentenraad was. Enkel doordat mijn klasgenoot hierin zat, wist ik dit. Gelukkig is de bekendheid al een stuk verbeterd.

Als je in de gemiddelde klas vraagt: ‘Wie weet of jullie school een studentenraad heeft?’ gaan er meestal twijfelachtig een paar handen omhoog. Studentenraden proberen van alles om daar verandering in te brengen: van het organiseren van roadshows langs verschillende locaties van de school tot reclame maken op de website en het uitdelen van rozen met Valentijnsdag. Toch zeggen de meeste studenten dat er nauwelijks reclame wordt gemaakt voor de studentenraad. Als tip geven ze bijvoorbeeld dat er posters opgehangen zouden moeten worden, hoewel deze posters meestal al aanwezig zijn. Hetzelfde geldt voor banners op de website. Zelfs als er op grote schermen reclame gemaakt wordt voor studentenraden, zeggen veel studenten dat ze nooit informatie over de studentenraad tegenkomen. Reclame voor de studentenraad wordt dus niet of nauwelijks opgemerkt. Met oog op alle informatie die we dagelijks moeten verwerken is

dat niet zo gek. Overal is reclame te zien: op straat, sociale media, de schoolmuren enzovoorts. Studenten zijn erop ingesteld om deze informatie goed te filteren. Reclame voor studentenraden heeft vaak geen inhoudelijke boodschap en zeker geen boodschap die aansluit op de belevingswereld van de meeste studenten. Hierdoor filteren studenten deze reclame weg. Wat wel werkt is een persoonlijke benadering, zoals langs de klassen gaan. Doordat er studenten voor de klas staan die vertellen over de studentenraad komt het echt aan bij de studenten. Daarnaast werken informelere vormen van mond-tot-mond reclame goed. Veel studenten zijn geïnteresseerd geraakt in de studentenraad omdat ze er van een vriend(in) over hoorden en daardoor besloten maar eens een kijkje te nemen.

TIP:

- ☑ Ga naar de studenten toe, persoonlijk contact spreekt studenten aan.

Dat is echt iets waar heel erg veel aan gewerkt moet worden [bekendheid van de studentenraad]. En nu op het nieuwe Blackboard [digitale leeromgeving] staat al gelijk een kopje: centrale studentenraad. Er moet alleen nog een collegeraad, of deelraad, of studentenraad onder.

Ik heb niet het idee dat de studentenraad heel bekend is bij de studenten. Wij zijn, volgens mij, pas twee of drie jaar geleden begonnen. Vorig jaar, toen ik net deelnam aan de studentenraad, hebben wij nog met elkaar besproken dat wij niet bekend zijn onder zowel de docenten als de studenten.

Hoe denken andere studenten over de studentenraad?

Het is meer zo van wacht er is een studentenraad?

4.3 DE ROL VAN BEGELEIDER VAN DE STUDENTENRAAD

Zoveel verschillende type mensen, zoveel verschillende begeleiders. En zo is ook iedere studentenraad weer anders en heeft daarmee andere wensen. In sommige gevallen is er meer behoefte aan een ambtelijk secretaris en soms aan een begeleider die de rol van coach op zich neemt. Andere studentenraden besluiten dat ze geen begeleider willen. In die gevallen is er vaak een constructie waarin zij wel om advies kunnen vragen bijvoorbeeld aan een jurist binnen school.

En hij [de begeleider] vertrouwt ons. Hij durft ons ook los te laten. Hij zat ook altijd bij interne vergaderingen, maar hij zegt: 'Laat maar, dat hoeft niet, jullie doen het lekker alleen'.

Vaak heeft de begeleider wel een sturende rol in de studentenraad. Die sturing kan zich richten op de studenten en/of op de inhoud. Vooral raden met veel nieuwe leden weten niet altijd goed wat de mogelijkheden zijn en verwachten dat de begeleider ze hierin wegwijs maakt. Tussen de studentenraad wegwijs maken en de inhoudelijke koers van de studentenraad bepalen zit een grijs gebied. Het is zowel voor studentenraden als voor begeleiders niet altijd makkelijk om uit dat grijze gebied te komen. Voor de raden is het soms lastig om zelfstandig te worden; een orgaan als een studentenraad is een abstract begrip. En vaak zijn studenten nog niet bekend met de regels en mogelijkheden. Om dezelfde reden kan het voor begeleiders lastig zijn om de studentenraad los te laten. De begeleider is een volwassene en in de meeste gevallen een docent, die wellicht lesgeeft aan de leden van de raad. Hierdoor kan het voor studenten lastig zijn om tegen de sturing van een begeleider in te gaan.

Zijn [de begeleider] woordjes moeten klaar staan, je moet niet op je mond gevallen zijn. Je moet echt durven bluffen.

Toch zijn er behoorlijk wat studentenraden die zelfstandigheid belangrijk vinden en die zelfstandigheid opeisen. Zij dringen bijvoorbeeld aan op vergaderingen zonder begeleider. Niet zelden zorgt dit verzet voor botsingen tussen de raad en de begeleider, soms met het gevolg dat de studentenraad ervoor kiest om met een andere, of zonder, begeleider door te gaan.

Studentenraadsleden hebben vooral waardering voor begeleiding die aansluit op de behoeften van die specifieke raad. Of dit nu gaat over het helpen lezen van lastige beleidsstukken, coaching op het groepsproces, of advies over onderhandelen met het College van Bestuur: studenten willen dat de begeleiding aansluit op wat zij nodig hebben.

Of een begeleider nu een meer coachende of organiserende rol heeft, studentenraadsbegeleiders zijn de schakel tussen de raad en de organisatie. Wat dit lastig maakt, is dat zij zelf ook niet altijd goed weten hoe ze de raad kunnen helpen om invloed uit te oefenen. Dit komt soms doordat begeleiders kennis missen over de mogelijkheden binnen school en deels doordat begeleiders net zo goed afhankelijk zijn van de machtsstructuur op school. Hierdoor lopen ze soms tegen muren aan.

TIPS:

- ☑ Laat de studentenraad zelf leidend zijn in de mate van begeleiding die ze krijgen.
- ☑ Zie documenten JOB voor functieomschrijving begeleider studentenraad

Ik vind dat op alle drie de plekken een goede staat. Bij de centrale studentenraad vind ik dat naast iemand die de vergadering goed leidt en vragen kan stellen, ook omdat het best wel een zwaar traject is, ook wel goed is dat diegene je persoonlijk in de gaten houdt. Dat die een veel breder beeld van je heeft, omdat het een veel intensiever traject is. Dat hoeft bij de andere raden helemaal niet.

4.4 RELATIE MET BESTUURDERS

Als studentenraad zit je toch zomaar ineens tegenover de schooldirecteur. Met grote woordenschat en jarenlange ervaring in onderhandelen hebben ze een voorsprong. Daarbij, wie durft er echt in opstand te komen tegen iemand waar je afhankelijk van bent? De student is geen bestuurder, waardoor tussen de bestuurder en de raad geen sprake is van gelijkwaardig partnerschap. Er is altijd sprake van een ongelijke machtsverhouding.

Directeuren zijn over het algemeen ook best wel toegankelijk.

Toch zijn veel studentenraden overwegend positief over hun relatie met het College van Bestuur. De meeste studentenraadsleden vinden de bestuurders toegankelijk en hebben het gevoel dat er echt naar ze geluisterd wordt. Ze vinden het prettig als bestuurders persoonlijke vragen stellen als: 'Hoe was je vakantie?' Toch kunnen diezelfde studentenraden niet altijd bevestigen dat er iets gedaan wordt met de punten die zij aandragen. In sommige gevallen ervaren studentenraden duidelijke tegenwerking van hun College van Bestuur, bijvoorbeeld door projectideeën af te wijzen, die niet lang daarna wel door een externe partij wordt uitgevoerd zonder de studentenraad daarbij te betrekken.

Pure onwil komt zelden voor. Sommige bestuurders geloven gewoonweg niet dat medezeggenschap echt kan werken. Andere bestuurders geloven er wel in, maar lopen in de praktijk toch tegen dilemma's en moeilijkheden (zoals besproken in: paragraaf 2.2 Effectiviteit) aan. De meeste van die dilemma's en moeilijkheden zijn lastig op te lossen, maar wel goed te voorkomen. Het wordt voor een College van Bestuur vooral lastig wanneer een studentenraad veranderingen aan wil brengen in beleid waar al jaren door vele mensen aan gewerkt is en dat inmiddels vaststaat. Studenten kunnen soms onderschatten hoe ingewikkeld het kan zijn om, in hun ogen, kleine veranderingen door te voeren. Om zulke situaties te voorkomen is het belangrijk studenten al in de eerste fase van beleidsontwikkeling te betrekken. Door studenten tijdens het hele proces te betrekken ervaren zij uiteindelijk eigenaarschap.

TIPS:

- ☑ **Betrek studenten vanaf het begin van het proces bij het ontwikkelen van beleid. Op die manier kom je niet voor verrassingen te staan tijdens een vergadering waar ingestemd moet worden en er eigenlijk niets meer aan de plannen veranderd kan worden.**
- ☑ **Als begeleider kun je studentenraden ervan bewust maken dat hun rechten echt wat waard zijn. Dat ze hierdoor invloed hebben.**

Ja dat is wel een dingetje ja. Althans ik vind het wel een dingetje. De wel hoge mensen van deze school zeg maar, die zitten wel tegenover je. En ze kunnen het ook het idee gewoon vol onderuit halen en dan sta je ook gewoon voor lul.

Nee, er zijn wel echt dingen die ze oppakken. Sommige dingen hebben ze ook wel laten vallen maar dat zijn ook wel minder belangrijke dingen. Maar de dingen die er echt toedoen heb ik het gevoel dat ze wel echt er iets mee doen.

Ik heb met hem [een bestuurder] ook gesprekken gehad. Hij is heel erg benieuwd naar wat er speelt. Zodat hij ook echt kan kijken naar wat er beter kan. Hij wil ook gewoon ideeën aanhoren. En dan gaat hij kijken of hij zelf er wat mee kan, natuurlijk. Ik denk dat dat wel heel handig is. Ik denk dat ze dat wel doen. Die input, dat moeten ze gewoon hebben.

4.5 COMMUNICATIE

Vooral op grote scholen gaat de communicatie vaak langs veel lagen. Dit ervaren studentenraadsleden als ‘trage’ communicatie. Binnen kleine scholen wordt de communicatie daarom als beter ervaren: je loopt zo even naar iemand toe. Studentenraden waarbij de communicatie met het College van Bestuur soepel verloopt, spreken vaak over een goede samenwerking met het College van Bestuur. Overige werknemers, zoals docenten of de communicatieafdeling, hebben vaak via de begeleider contact met de studentenraad. De meeste studentenraadsleden zien dat liever anders, zij willen graag zelf het aanspreekpunt zijn: niet alleen voor studenten, maar ook voor medewerkers.

Ja, de terugkoppeling. Je zei ze zijn serieus, maar als het om terugkoppeling gaat dan moet je ze de hele tijd achterna gaan.

Studenten vinden het niet alleen belangrijk dat er naar ze geluisterd wordt en dat er wat met hun bijdrage gedaan wordt, maar ook dat de resultaten ervan worden teruggekoppeld. Daarom is terugkoppeling is een belangrijke stap in de communicatie met studentenraden. Hierdoor weten studenten dat ze serieus genomen worden en daarnaast is het een simpele methode om waardering te laten blijken. Ook als de ideeën van studenten niet doorgevoerd kunnen worden, willen ze graag weten waarom dat niet kan. Als ze een goede reden horen, kunnen ze er meestal begrip voor opbrengen. Toch is het een stap in het proces van medezeggenschap die nog weleens wordt vergeten. Studentenraadsleden geven voorbeelden van punten die zij ooit bij het College van Bestuur

hebben neergelegd zonder dat er ooit reactie op is gekomen, maar waar uiteindelijk wel iets mee is gedaan. Hierdoor weten leden niet of die verbetering iets met hun werk te maken heeft gehad. Dit is een gemiste kans van de schoolleiding om waardering naar de studentenraad te uiten, en daarmee de samenwerkingsrelatie te versterken en medezeggenschap een plek te geven binnen de school. Dat de communicatie in grote scholen langs veel lagen gaat is een van de oorzaken van het ontbreken van terugkoppeling. Hierdoor verloopt de communicatie vaak langzaam en wordt in dat proces de terugkoppeling regelmatig vergeten. Studenten merken dat het helpt om zelfs steeds om terugkoppeling te blijven vragen. Begeleiders kunnen hier een rol in spelen, omdat zij beter inzicht hebben in de communicatielijnen binnen de school. Op scholen waar terugkoppeling een vast onderdeel is van de vergaderingen tussen de studentenraad en het College van Bestuur zijn leden meer tevreden over de samenwerking en hun rol binnen de onderwijsinstelling.

TIPS:

- ☑ Maak een plan voor terugkoppeling. Een makkelijke manier is door bij iedere vergadering tussen het CvB en de studentenraad terug te komen op gemaakte afspraken.
- ☑ Ook voor studenten die niet in de studentenraad zitten is het goed om te weten waar aan gewerkt wordt en wat er al bereikt is. Communiqueer deze punten.

Er wordt veel gesproken over wat zou je willen veranderen maar het kan ook beter, maar voordat dat ik vind dat te langzaam gaan. Wij hebben dingen verteld die beter kunnen en die ook echt op korte termijn kunnen veranderen. Alleen je moet er echt op doorvragen echt vaker vragen van heb je dit al gedaan dat al gedaan is dat al geregeld. Voordat uiteindelijk wordt uitgevoerd.

Die terugkoppeling is uiteindelijk zeer belangrijk om te weten dat je uiteindelijk gehoord wordt. Als er geen terugkoppeling zou zijn zou je kunnen roepen wat je wilt maar dan weet je helemaal niet of er iets mee gedaan wordt. Uiteindelijk het gevoel dat je stem ertoe doet is toch wel mooi.

5

PARTICIPATIECULTUUR

5.1 INLEIDING

In de voorgaande paragrafen was medezeggenschap het onderwerp. Medezeggenschap heeft een formele vorm, zoals de rechten van de studentenraad (instemings-, initiatief-, informatie- en adviesrecht) die in de wet zijn vastgelegd. Zoals we hebben gezien is dit niet zaligmakend: medezeggenschap wordt op de meeste scholen niet breed gedragen, studentenraden ‘lopen regelmatig leeg’, de machtsverhouding tussen studentenraden en het College van Bestuur beïnvloedt de invloed die raden zouden moeten hebben op het onderwijs: dit is slechts een selectie van de verschillende oorzaken die het lastig maken voor studenten om écht mee te denken en mee te beslissen.

De meeste vraagstukken waar in medezeggenschap tegenaan gelopen wordt zijn terug te voeren op een onderliggende oorzaak: veel scholen hebben geen participatiecultuur. De meeste studenten voelen zich niet geroepen te participeren, maar in hun ogen worden ze er ook niet om gevraagd. Studenten mogen regelmatig hun mening geven, bijvoorbeeld door middel van online enquêtes, maar deze methoden dagen studenten niet uit om van zich te laten horen.

Op deze manier is participatie geen onderdeel van het onderwijs. Studentparticipatie is een bredere vorm van inspraak. Dat gaat niet alleen over abstracte zaken zoals instemmen met de hoofdlijnen van de begroting.

Maar bijvoorbeeld ook over ‘onderhandelen’ over pauzes of wensen voor lesinhouden kunnen bespreken met de docent. Als studenten niet het gevoel hebben dat er naar hun mening wordt geluisterd, wordt de formele medezeggenschap binnen een school niet gedragen. Andersom kent een participatiecultuur zonder formeel vastgelegde medezeggenschap geen continuïteit en zullen veel initiatieven en kennis verloren gaan.

Om beter te begrijpen waarom studenten zonder participatiecultuur op school minder snel gebruik zullen maken van de mogelijkheden tot participatie die ze aangeboden wordt, helpt het om te kijken naar het onderscheid dat Iris Young maakt tussen sociale rechtvaardigheid als iets ‘dat je kunt hebben’ (having) of ‘iets dat je kunt doen’ (doing) (Young in Verbeek & Ponte 2014: 43). Verbeek & Ponte laten zien dat in het geval van studentparticipatie, het ‘hebben-perspectief’ staat voor het formele recht en bijbehorende faciliteiten (zoals een overlegruimte en inspraakrecht). Het ‘doen-perspectief’ staat voor de interpersoonlijke acties die nodig zijn om participatie daadwerkelijk mogelijk te maken. Om op school een participatiecultuur te creëren zijn die interpersoonlijke acties van belang.

Michael Fielding (2012) ontwikkelde een raamwerk voor verschillende vormen waarin jongeren en volwassenen kunnen samenwerken binnen de complexiteit

en de specifieke situatie van een school (Fielding 2012: 49). Hij benadert medezeggenschap vanuit de gedachtegang dat participatiedemocratie een legitiem en steeds urgenter streven is, niet alleen in de samenleving als geheel, maar ook binnen scholen (ibid.: 49). Volgens Fielding is de basis van studentparticipatie: samenwerking tussen studenten, docenten, hun leidinggevenden en bestuurders. Daarom is participatie altijd een dynamisch en continu proces, waarin de verschillende vormen van samenwerking elkaar kunnen

afwisselen en/of tegelijkertijd voor kunnen komen (Verbeek & Ponte 2014: 57). Het laatste gedeelte van dit onderzoek gaat in op hoe ook studenten die niet in een studentenraad zitten gesprekspartner kunnen worden. Antwoorden hierop komen van studenten en inspirerende voorbeelden uit de praktijk. Voordat deze antwoorden uiteen worden gezet, wordt hieronder eerst de rol van de docent in studentparticipatie besproken.

5.2 DE ROL VAN DE DOCENT

Voor studenten is de docent het gezicht van de school, zij zijn degenen die dagelijks contact met de studenten hebben. Omdat persoonlijk contact voor studenten een voorwaarde is voor participatie, is de rol van docenten in studentparticipatie heel belangrijk. Als docenten niet het gevoel aan studenten geven dat hun mening telt, halen participatieprojecten weinig uit. Voor veel docenten is studenten mee laten denken en beslissen al onderdeel van hun werk, alleen wordt het niet altijd als zodanig herkend. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat zelfs docenten die zeggen dat ze participatie geen onderdeel van de dagelijkse lessen vinden, het wel vanzelfsprekend vinden met studenten 'mee te bewegen'(docent). Meebewegen gaat over onderhandelen met studenten over bijvoorbeeld het overslaan van de pauze zodat hun schooldag eerder is afgelopen of tijdens laslessen oordopjes met muziek in mogen, hoewel dat eigenlijk tegen de regels is: zij het op de voorwaarde dat ze dan serieus aan het werk zijn. Zo zijn er in praktijk nog vele voorbeelden van 'meebewegen' te vinden.

Toch is het voor docenten soms lastig om uit te gaan van wat de student zegt en dat voor waar aan te nemen. Op het moment dat studenten een probleem aankaarten worden ze vaak direct op hun eigen verantwoordelijkheid gewezen met de vraag 'Wat zou je zelf kunnen doen om dit te veranderen?'. Enerzijds is

dat goed, het vergroot de zelfredzaamheid van studenten en leert ze na te denken over hoe ze verandering aan kunnen brengen in een ongewenste situatie. Ware het niet dat studenten er gedemotiveerd door raken. Op school en thuis worden ze al regelmatig gewezen op hun verantwoordelijkheden. Wanneer studenten dan school van feedback voorzien, is het begrijpelijk dat ze er niet altijd enthousiast van worden als de verantwoordelijkheid bij de student wordt gelegd. Zeker niet wanneer de verantwoordelijkheid hiervan eigenlijk bij de school ligt. Daarbij is een probleem aankaarten al een actie die studenten nemen om het verbeterpunt aan te pakken.

Docenten staan tussen de student en de managementlaag in, dit geeft ze een soms wat complexe positie in studentmedezeggenschap. Vooral op grote scholen is het voor docenten vaak moeilijk om veranderingen te realiseren. Net zoals studenten afhankelijk zijn van de school, hebben docenten net zo goed een afhankelijkheidsrelatie met hun werkgever. Dat laat zien dat docentparticipatie een vereiste is om studentparticipatie mogelijk te maken. De mate waarin scholen docenten laten meepraten en meebeslissen over het beleid van de opleiding en school bepaalt deels wat zij voor op het gebied van studentparticipatie kunnen betekenen.

5.3 WAT ZEGGEN DE STUDENTEN?

Wat is studentenparticipatie volgens studenten?

Als je in een gemiddelde klas aan studenten vraagt of ze weten wat studentparticipatie is, kijken de studenten vaak eerst twijfelachtig om zich heen, waarna de meeste studenten zeggen er weleens van gehoord te hebben. Toch weten ze eigenlijk best goed waar studentparticipatie voor staat. Over het algemeen geven studenten aan dat participatie naar hun idee gaat over

het geven van je mening en uitoefenen van invloed op het onderwijs. Daarnaast wordt 'naar elkaar luisteren' veel genoemd. Voor studenten betekent participeren dus niet alleen dat studenten met 'de school' in gesprek gaan, maar ook als studenten onderling praten over welke veranderingen zij op hun school zouden willen zien.

Waarom voelen studenten zich niet geroepen om te participeren?

'Het heeft geen nut'

Studenten begrijpen dat studentparticipatie over invloed op het onderwijs gaat, maar het is een concept waar ze niet in geloven. Ze willen wel meepraten, maar ze zien vaak niet hoe het kan en hebben niet het idee dat er echt naar ze wordt geluisterd. Op school geven ze aan waar ze tegenaanlopen, maar ze hebben niet of nauwelijks de ervaring dat er iets met hun klachten

wordt gedaan. De meeste studenten hebben zich hierbij neergelegd en accepteren dat ze vanuit hun positie niets te zeggen hebben. Vooral formelere vormen zijn om dezelfde reden niet populair. Ze denken dat ze door het bewandelen van een formele weg van het kastje naar de muur gestuurd zullen worden, en kiezen er daarom niet snel voor.

'Niet interessant'

Formele medezeggenschap gaat vaak over onderwerpen die gevoelsmatig ver van studenten afstaan.

Abstracte thema's die geen betrekking hebben op de huidige student, omdat ze pas op langere termijn

veranderd kunnen worden, zijn niet interessant. Dat participatie ook gaat over onderwerpen die wel direct invloed op hun dagelijks leven hebben, is iets waar studenten niet direct aan denken. Dat studenten die

link niet direct leggen komt onder andere door de praktijk: medezeggenschap en participatie gaan vaak over onderwerpen die volgens studenten niet direct interessant zijn of niet aanzetten tot actie.

‘Het kost tijd’

Studenten hebben naar eigen zeggen een druk leven. Naast de uren dat ze op school zitten, moeten ze huiswerk maken, hebben ze vaak een bijbaantje, hobby's, zijn ze lid van een sportclub en onderhouden ze een sociaal leven. Medezeggenschap en participatie kosten tijd, tijd die studenten ergens anders aan willen besteden. Ze komen naar school om hun lessen te volgen en willen een diploma halen. Vaak willen ze geen energie steken in het verbeteren van het onderwijs. Daarnaast heerst het idee dat wanneer je wel participeert, het direct veel tijd gaat kosten. Tijdens het onderzoek zei een student daarover 'Ik wil er niet

helemaal in meegetrokken worden'. Diezelfde les zei een andere student dat hij vond dat er schoolfeesten georganiseerd moesten worden. Waarop de docent reageerde: 'Dan geef ik door dat jij schoolfeesten wil organiseren.' Er werd gelachen in de klas, dit is precies wat er bedoeld werd met 'erin meegetrokken worden'. De reactie van de docent is begrijpelijk. Het kan lastig zijn om studenten te betrekken. Wanneer er dan een student is die wil participeren, wordt deze vaak direct voor van alles gevraagd. Maar dit is juist wat studenten afschrikt, ze willen het liefst nergens aan vastzitten.

Lastig

Redenen om niet te willen participeren leggen studenten niet alleen buiten zichzelf. Ze vragen zich ook af of ze het wel kunnen. Het wordt als een verantwoordelijkheid gezien. Studenten twifelen eraan of ze wel namens een grote groep studenten kunnen praten; of

ze de juiste keuzes kunnen maken. Ze vragen zich af of hun mening wel valide is en of ze het met elkaar eens kunnen worden. Ook studentenraadsleden geven aan dat ze het soms spannend vinden om voor hun medestudenten te kiezen.

Het heeft toch geen zin (bijvoorbeeld het rooster, dat is toch simpel om aan te passen? Geen uitleg gekregen over waarom het niet anders kan.)

Het kost tijd

Ik heb er niet echt zin in, omdat het tijd kost

Alles - het is niet interessant

Ik wil gewoon mijn lessen krijgen

Veel moeite

Je wordt niet serieus genomen

De directeur wordt betaald om zijn werk te doen (daarom geen zin om bijv. boekenlijsten na te kijken)

Het regelen

Het voelt alsof er toch niks gaat veranderen

Ik heb het al druk genoeg

Je wordt afgewimpeld

Het is nutteloos

Niet iedere mening is gegrond

Het is een beetje gek als een man van veertig, vijftig jaar aan iemand van twintig advies vraagt.

Het kost tijd

Als het na schooltijd is (vanwege de werkdruk: huiswerk, bijbaantjes)

Het interesseert me niet heel erg

Misschien is het lastig om het met elkaar eens te zijn

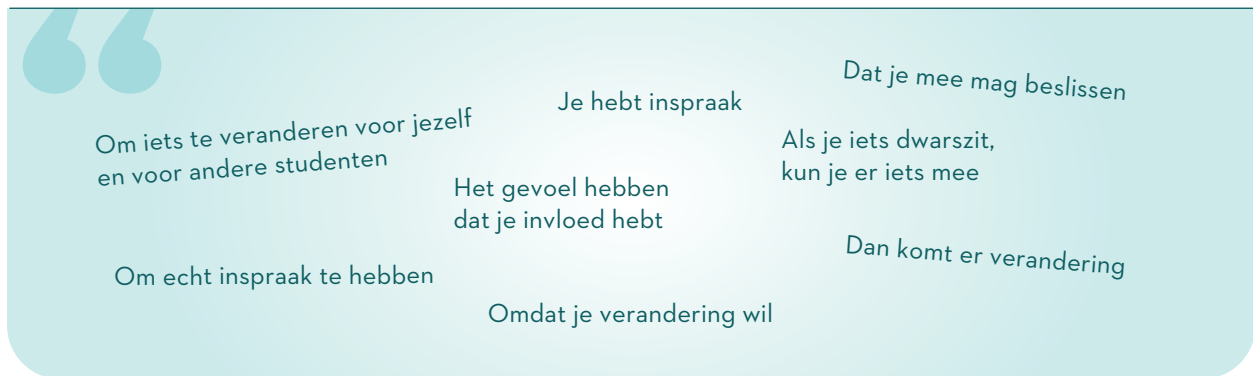
Dan moet er een andere directeur gezocht worden, want dan doet hij zijn werk niet.

Ze kunnen naar ons toe komen en het vragen, maar dat doen ze niet.

Waarom willen studenten wel meepraten?

In het onderzoek hebben we studenten ook gevraagd waarom ze wél mee zouden willen praten. De omstandigheden op school kunnen veranderen is de belangrijkste beweegreden voor studenten. Toch werden deze antwoorden meestal direct opgevolgd door een

opmerking waarmee studenten lieten blijken dat ze invloed wel belangrijk vinden, maar niet geloven dat ze die invloed in de praktijk hebben. Ze willen graag mee kunnen praten, maar voelen niet dat 'de school' open staat voor hun mening.

Hoe willen studenten wel meepraten?

Ondanks dat studenten aangeven niet geïnteresseerd te zijn in medezeggenschap en participatie, geven ze best enthousiast hun mening als je erom vraagt. Ze blijken best bereid mee te denken over oplossingen en zelfs om daar iets voor te doen. Als je het ze maar op de juiste manier vraagt. Wat op de ene opleiding of school werkt, werkt op de andere opleiding of school niet. En wat de ene student een goede vorm vindt om te participeren vindt de andere student weer niet wenselijk. Daarom kan er geen kant en klare oplossing worden gegeven om studenten te stimuleren om mee te denken op school. Wel zijn er een paar algemeenheden die voor nagenoeg alle scholen en studenten gelden. Samen met studenten zijn de volgende voorwaarden voor participatie opgesteld:

- Het moet gaan over onderwerpen die dicht bij de student liggen;
- Er moet niet teveel 'gepraat' worden. Actie is beter;
- Stel er een beloning tegenover, bijvoorbeeld studiepunten of vrijstelling van het vak Burgerschap;
- Het mag niet te veel tijd kosten, het liefst onder schooltijd;
- Laat participeren vrijblijvend zijn: studenten moeten nergens aan vastzitten;
- Vraag aan de studenten hoe ze willen participeren. Ga er niet vanuit dat het een gebrek aan betrokkenheid is als studenten niet van zich laten horen. Studenten zien vaak niet op welke manier ze kunnen participeren.

Waar willen studenten over praten?

Wanneer er wordt gesproken over de effectiviteit van studentparticipatie wordt er vaak gezegd dat 'het niet werkt' omdat studenten alleen triviale verbeterpunten binnen school noemen. Is dat zo? En zo ja, is dat erg? Wat voor de ene persoon onbelangrijk lijkt, kan een grote invloed hebben op de dag van een ander. Participatie gaat over hoe studenten hun onderwijs beleven. Ze zitten een groot gedeelte van de week op school, waarmee hun opleiding een groot

onderdeel van hun leven is. Daarom kunnen ogenschijnlijk kleine veranderingen ervoor zorgen dat studenten het gevoel krijgen dat de school het belangrijk vindt dat zij zich prettig voelen op school. Een saaie gang die op advies van studenten opnieuw ingericht wordt geeft studenten daarna een ander gevoel als ze door dezelfde gang lopen. Studenten noemen vaak onderwerpen waardoor ze dagelijks geraakt worden en daarmee van invloed zijn op hun tijd op school.

5.4 INSPIRERENDE VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

De verschillende scholen die in dit onderzoek zijn meegenomen kennen allemaal verschillende kenmerken. Deze kenmerken hebben invloed op hoe studentparticipatie binnen een school georganiseerd kan worden: sommige omstandigheden maken het nu eenmaal makkelijker dan andere. Vooral de grootte van een school maakt een verschil. In een kleine school zijn de communicatielijnen kort. Wanneer studenten veranderepunten aankaarten, zijn aanpassingen sneller gemaakt. Met 1700 studenten in huis is het eenvoudiger om studenten het gevoel te geven dat ze gezien en gehoord worden, dan op een school waar 17.000 studenten studeren. Uit dit onderzoek bleek dan ook dat kleine scholen eerder een participatiecultuur kennen dan grote scholen. Daarnaast kan de aard van de opleiding een verschil maken. Toch is het mogelijk om methoden die op kleine scholen werken en deels vanzelf ontstaan toe te passen op grote scholen. Hieronder volgen een aantal methoden uit de praktijk die bijdragen aan het ontstaan van een participatiecultuur. Deze voorbeelden komen soms rechtstreeks uit de praktijk, soms is het een combinatie van verschillende voorbeelden. Omdat in dit rapport de anonimiteit van alle personen en studenten is gewaarborgd, wordt ook in dit gedeelte niet verwezen naar specifieke scholen.

VRIJBLIJVENDHEID

Zoals eerder besproken, willen studenten niet 'vastzitten' aan een participatie activiteiten. Op scholen waar studenten zich op kunnen geven voor zowel vormen van participatie die een langdurige toewijding vragen als eenmalige vormen, zijn studenten eerder geneigd te participeren.

ONDERDEEL VAN HET LESPROGRAMMA

Het politiek juridische domein van het vak Burger-schap laat studenten onder andere nadenken over

het vormen van een mening: heeft dat nut en wat kun je ermee? Ook maakt het studenten bewust van hun omgeving en hun positie daarin. Studentmedezeggenschap gaat over hun positie binnen school en de mogelijkheden tot invloed die zij hebben. Als school kun je van dit vak gebruik maken om studenten te laten participeren binnen school. Wanneer de visie op het vak door het hele docententeam gezamenlijk wordt bepaald, wordt deze visie teambreed gedragen. Op deze manier is het voor docenten makkelijker om zelf een participatiecultuur uit te dragen tijdens hun eigen lessen.

BIED VERSCHILLENDE VORMEN AAN

Wanneer studenten verschillende manieren van participatie aangeboden krijgen, is de kans groter dat ze gebruik maken van een van de mogelijkheden. Zo kunnen studenten bijvoorbeeld in een panel meedenken over welke plek maatschappelijke kwesties, zoals duurzaamheid, gendergelijkheid of landelijke verkiezingen binnen school zouden moeten krijgen. Of misschien sluit op andere studenten reageren op een stelling, via een poll op Instagram, beter aan. Geef studenten opties.

MAAK GEBRUIK VAN DE IDENTITEIT VAN EEN OPLEIDING OF COLLEGE

Uit dit onderzoek blijkt dat studenten eerder geneigd zijn te participeren als ze zich thuis voelen op school. Wat maakt dat een student zich ergens thuis voelt, is voor iedere student weer anders. Toch hebben verschillende opleidingen en colleges vaak een eigen identiteit. Er zijn grote scholen die daarop inspelen door bijvoorbeeld verschillende gebouwen of afdelingen een andere kleur te geven. Ook kan het soort werk dat bij de opleiding hoort terugkomen in de inrichting.

CONCLUSIES

Tien jaar na het eerste 'Jij beslist mee' project kunnen we zeggen dat de formele medezeggenschap in het mbo zich enorm heeft ontwikkeld. Op talloze plekken wordt er hard gewerkt om ervoor te zorgen dat studenten écht inspraak kunnen hebben. Dit is allemaal niet vanzelf gegaan. Met een cyclus van een (school)jaar vliegt de tijd voorbij. Trap je het ene jaar in een valkuil, dan kun je het soms volgend jaar pas weer opnieuw proberen. Inmiddels zijn er voor veel vraagstukken oplossingen gevonden. Toch zijn er ook nog steeds mechanismen die gedegen medezeggenschap in de weg staan.

De gemene deler in deze mechanismen is dat medezeggenschap slechts onder een kleine groep mensen leeft. Deze kleine groep vertegenwoordigt echter wel ruim 486.000 studenten. In dit onderzoek zijn we niet één student tegengekomen die geen mening heeft over zijn, haar of hen onderwijs. Toch wordt medezeggenschap geassocieerd met saaie onderwerpen die niet over de leefwereld van de student gaan. Dit komt voor een groot gedeelte doordat de manier waarop studenten om hun mening wordt gevraagd vaak niet aansluit op de manier waarop zij communiceren. Tegelijkertijd is het zo dat studenten het wel waarderen als er oprechte interesse wordt getoond in hoe zij het onderwijs beleven.

De vragen waar dit onderzoek mee is begonnen, helpen bij het begrijpen van deze paradox. De eerste vraag was: Waar heeft formele medezeggenschap behoefte aan? Het antwoord daarop lijkt vraag twee: Wat heeft studentparticipatie te bieden en hoe kan dit vormgegeven worden? Formele medezeggenschap heeft behoefte aan meer draagvlak onder iedereen die bij de school betrokken is. Om dit te bereiken is een participatiecultuur noodzakelijk. Helaas zijn transitieprocessen niet van de ene op de andere dag gerealiseerd, zeker niet wanneer het om een cultuurverandering gaat. Dit vraagt dan ook om een investering van tijd, financiën en energie. Het belang van een participatiecultuur betekent echter niet dat formele medezeggenschap overbodig wordt. De wettelijk vastgelegde rechten voor studentenraden blijven onmisbaar. Deze wetten zijn immers de reden dat ook bestuurders die niet in medezeggenschap geloven, dit wel een plek binnen hun school geven. Daarnaast is formele medezeggenschap een goede manier om structuur aan te brengen in inspraak van studenten. Zoals we tien jaar aan de vooravond stonden van de grote uitrol van formele medezeggenschap, lijkt het alsof het mbo onderwijs zich momenteel aan het klaarmaken is om studentparticipatie een structurele plek te geven binnen het onderwijs. Waar staan we over tien jaar?

LITERATUUR

Crone, E (2018). *Het puberende brein: Over de ontwikkeling van de hersenen in de unieke periode van de adolescentie*. Prometheus.

Fielding, M (2012). *Beyond Student Voice: Patterns of Partnership and the Demands of Deep Democracy*. Madrid: Revista de Educación.

Inspectie van het Onderwijs (2017). *De staat van het onderwijs 2015/2016*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

MBO Raad (2018): <https://www.mбораad.nl/het-mbo/feiten-en-cijfers/studenten-het-mbo/instroomgegevens>

Verbeek, G & Ponte, P (2014). *Participatie in het onderwijs: onderzoek met en door leerlingen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Colofon

Onderzoek en rapport:

Linda Lemmen

Ontwerp:

Geeske Wiarda (TYPICA)

‘Jij beslist mee 3.0’ kon worden uitgevoerd dankzij een financiële bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

© 2019 Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB). Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding.

JOB